

‘Dat was wel jammer van die schaatsjongen.’

(focusgroep, 2010)

De relatie tussen topsportprestaties en
gevoelens van nationale trots en verbondenheid

Een analyse van het EK voetbal 2008 en
de Olympische Spelen 2008 en 2010

Student: Kim Janssen
Studentnummer: 3420922
Datum: 2 juli 2010

Instelling: Universiteit Utrecht
Faculteit: Sociale Wetenschappen
Master: Vraagstukken van Beleid & Organisatie
Studiejaar: 2009/2010

Begeleidend docent: Miranda Visser
Tweede lezer: Hilde Coffé

Stage-instelling: W.J.H. Mulier Instituut
Stagebegeleider: Agnes Elling

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Voorwoord	5
Samenvatting.....	6
1. Achtergrond en probleemstelling.....	7
1.1 Inleiding.....	7
1.1.1 Identiteit.....	7
1.1.2 Beleid.....	8
1.2 Doel- en probleemstelling	9
2. Theorie en hypothesen	11
2.1 Identiteit en identificatie	11
2.1.1 Nationale identificatie en globalisatie.....	13
2.2 Trots en verbondenheid	13
2.3 Het effect op termijn.....	17
2.4 Geslacht en opleiding	18
2.5 Etniciteit.....	20
2.6 Sportbetrokkenheid.....	23
2.6.1 Kijken, lezen en praten over sport	23
2.6.2 Sportinteresse en zelf sporten	24
3. Data en operationalisatie	26
3.1 Dataverzameling.....	26
3.2 Respons.....	27
3.3 Afhankelijke variabelen.....	27
3.3.1 Trots.....	28
3.3.2 Verbondenheid.....	28
3.4 Onafhankelijke variabelen.....	29
3.5 Controle variabelen.....	31
3.6 Missings.....	32
3.7 Methoden.....	32
4. Analyse.....	33
4.1 Beschrijvende statistiek	33
4.1.1 Verschillen tussen sportieve evenementen.....	36
4.1.2 Betrokkenheid.....	40
4.2 Correlaties.....	41
4.3 Regressie analyse.....	41
5. Conclusie en discussie.....	57
5.1 Conclusie	57
5.1.1 Trots.....	57
5.1.2 Verbondenheid.....	58

5.2 Discussie	61
5.2.1 Vervolgonderzoek.....	62
5.3 Beleidsaanbevelingen	63
6. Literatuurlijst.....	66
Bijlage 1: internationale trots en verbondenheid percentages.....	70
Bijlage 2: kijkcijfers februari 2009 en 2010.....	71
Bijlage 3: vragenlijst	73
Bijlage 4: steekproef en respons.....	75
Bijlage 5: correlatietabel	76

Voorwoord

In het kader van de Master ‘Vraagstukken van Beleid en Organisatie’ van de opleiding Sociologie aan de Universiteit Utrecht ben ik in februari 2010 begonnen met mijn afstudeerstage bij het W.J.H. Mulier Instituut. Deze masterthesis over de relatie tussen topsportprestaties en gevoelens van nationale trots en verbondenheid is daar het eindproduct van.

Graag wil ik mijn begeleidster vanuit de opleiding, Miranda Visser, bedanken voor de kritische opmerkingen, goede adviezen en het enthousiasme dat ze altijd uitstraalt. Daarnaast wil ik Zoli Lippenyi bedanken voor zijn scherpe opmerkingen, statistische kennis en de hulp die hij mij heeft geboden. Vanuit het Mulier Instituut wil ik mijn begeleidster Agnes Elling bedanken voor haar kritische blik op mijn onderzoek, haar ondersteuning op gebied van kennis met betrekking tot sportonderzoek en voor het feit, dat ze mij heeft gestimuleerd een focusgroep te organiseren. Ook wil ik Remko van den Dool van het Mulier Instituut bedanken, omdat ik bij hem altijd terecht kon voor vragen over de dataset.

Tenslotte bedank ik mijn ouders en vriend voor de liefde, steun, advies en begrip, die ze hadden voor mijn drukke leven deze afgelopen maanden.

Utrecht, 2 juli 2010.

Kim Janssen

Samenvatting

In deze masterthesis is geprobeerd een antwoord te geven op de vraag, wat de invloed is van Nederlands topsportsucces op gevoelens van nationale trots en verbondenheid van Nederlanders in de periode voorjaar 2008 tot en met voorjaar 2010. Door middel van een literatuurstudie is een verkenning gemaakt naar de factoren, die van invloed zijn op gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Aan de hand hiervan zijn hypothesen opgesteld aangaande de invloed van geslacht, opleidingsniveau, etniciteit, sportinteresse, sportbetrokkenheid en zelf sporten in relatie tot gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Daarnaast zijn er interactiehypothesen met dezelfde variabelen in combinatie met een tijdvariabele opgesteld. Vervolgens is er een monitor met betrekking tot gevoelens van nationale trots en verbondenheid van het W.J.H. Mulier Instituut gebruikt als databestand. Door middel van verschillende regressie analyses zijn de hypothesen getoetst. Ook is er één focusgroep gehouden onder Nederlands-Turkse jongeren.

Uit de resultaten blijkt, dat topsportprestaties in het algemeen niet leiden tot sterkere gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Wanneer gekeken wordt naar de periode mei 2008 tot en met maart 2010 blijkt, dat gevoelens van trots en verbondenheid stabiel zijn en niet of slechts licht sterker worden rondom sportieve evenementen. Er zijn verschillen gevonden voor opleidingsniveau, etniciteit, sportinteresse en zelf sporten tussen perioden met en perioden zonder grote sportevenementen aangaande gevoelens van trots en verbondenheid. Uit de focusgroep kwam naar voren, dat de jongeren gevoelens van dubbele loyaliteit hebben met betrekking tot Turkije en Nederland.

1. Achtergrond en probleemstelling

1.1 Inleiding

Het SCP-rapport *Betrekkelijke betrokkenheid* (2008) stelt, dat grote sportevenementen, zoals de Olympische Spelen, ‘arena’s van het nieuwe nationalisme’ zijn geworden. Denk maar eens aan supporters verkleed als leeuwen of mensen met rood-wit-blauw geschminkte gezichten in de stadions en de miljoenen mensen thuis voor de buis of in de kroeg. Op dat moment wordt gedacht in termen als ‘wij’ en is er sprake van een saamhorigheidsgevoel. Een zeker gevoel van sociale cohesie (Schnabel & de Hart, 2008).

Aan de andere kant is in de afgelopen jaren de berichtgeving in de media over de polarisatie in de samenleving sterk toegenomen. De discussie over nationale identiteit in Nederland is al jaren gaande. Deze discussie laaide in alle hevigheid op toen prinses Maxima verklaarde, dat ze ‘in haar zoektocht de afgelopen zeven jaar geen Nederlandse identiteit [heeft] gevonden’ (“Maxima: ‘Nederlandse identiteit’”, 2007). Bovendien benadrukt het NRC in hetzelfde artikel, dat ‘sinds een paar debatten over dubbele nationaliteiten, eerder dit jaar (2007), het een beladen onderwerp in Den Haag is’. In de media, de politiek en de samenleving is ‘de’ Nederlandse identiteit dus een belangrijk thema.

1.1.1 Identiteit

In 2007 komt de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) met het rapport ‘Identificatie van Nederland’. Hierin wordt duidelijk, dat verschillende maatschappelijke ontwikkelingen (zoals globalisering, europeanisering, individualisering en multiculturalisering) ervoor zorgen, dat nationale identiteit centraal komt te staan. Daarnaast zorgen deze ontwikkelingen er ook voor, dat de nationale identiteit wordt uitgedaagd (WRR, 2007).

Bij identificatie is er sprake van het leggen, onderhouden en verbreken van bindingen. Het gaat hierbij om banden met familie of vereniging, maar daarnaast ook om verbindingen met bijvoorbeeld een religie of land. Dit proces van verbindingen verbreken en leggen is dynamisch. Een identiteit is altijd meervoudig, waardoor verschillende deelidentiteiten elkaar niet hoeven uit te sluiten (WRR, 2007). De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) gaat hierin nog een stap verder en stelt dat loyaliteiten elkaar niet uitsluiten. Zo kan iemand zich tegelijkertijd verbonden voelen met de buurt, woonplaats, Nederland en Europa (RMO, 1999; Verkuyten, 1999).

Individuele mensen kunnen zich identificeren met een bepaald persoon of met een bepaalde groep door middel van verschillende zaken. Sport is hiervan een voorbeeld. Iemand kan zelf sporten en dus deel uitmaken van een team of iemand kan zich identificeren met sportprestaties van nationale sporters, nationale teams of grote sportevenementen. Door deze identificatie kan iemand het gevoel krijgen ergens bij te horen en kan ook een 'wij'-gevoel ontstaan (Hoyng & de Knop, 2002). Bovendien kan er een gevoel van trots ontstaan, wanneer een team of individu, waarmee iemand zich identificeert, wint.

1.1.2 Beleid

In het rapport *Identificatie met Nederland* (2007) komt naar voren, dat de Nederlandse nationaliteit niet alleen in het maatschappelijk debat aan terrein heeft gewonnen, maar dat de Nederlandse nationaliteit ook steeds meer en bovendien nadrukkelijker wordt genoemd in beleid (WRR, 2007). Dit komt onder andere naar voren bij een belangrijk doel van de Nederlandse overheid, namelijk het tegengaan van maatschappelijke achterstand en sociale uitsluiting. Een doelstelling, die hierbij aansluit, is dat iedereen erbij moet horen en deel moet uitmaken van de samenleving (Jehoel-Gijsbers & Vrooman, 2008). In- en uitsluiting zijn vaak verantwoordelijk voor conflicten of komen voort uit conflicten. Schnabel en de Hart stellen, dat het 'voor de overheid onmiddellijk de vraag [is], in hoeverre die bindingen door beleid positief of negatief beïnvloed kunnen worden, in hoeverre zij maakbaar, houdbaar en vreedzaam zijn en ingezet kunnen worden voor het belang van het algemeen' (Schnabel & de Hart, 2008: 12).

Sinds enkele jaren neemt de belangstelling voor en het accent op nationale identiteit en Nederlandse waarden in bepaalde beleidsprogramma's toe (WRR, 2007). Sportbeleid is er hier een van. In de jaren zeventig kwam de beleidsvisie van de Nederlandse overheid ten aanzien van topsport op het volgende neer: 'de (breedte)sportbeoefening/topsporter moet zich op eigen wijze en naar eigen vermogen profileren' (van Bottenburg, 2009). Deze visie is in de loop van de tijd veranderd, de overheid is zich meer gaan bemoeien met topsport en heeft een hernieuwde ambitie, namelijk bij de beste tien landen van de wereld horen. De Nederlandse overheid stelt echter dat topsportsucces geen doel op zich is, maar een middel om andere doelen te realiseren. Hierbij gaat het om de volgende doelen: versterking van sociale binding, nationale trots en het internationaal prestige (van Bottenburg, 2009).

Vaak wordt gesteld (mede door de overheid), dat topsportsucces een positief effect heeft op het gevoel van nationale trots. Maar bestaat deze positieve relatie wel? En als deze relatie bestaat, zijn er dan verschillen te vinden in mate van nationale trots tussen bepaalde

groepen in de samenleving? Zoals mannen en vrouwen, laag- en hoogopgeleiden, autochtonen en allochtonen?

1.2 Doel- en probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is te achterhalen of er een positieve relatie bestaat tussen Nederlands topsportsucces en gevoelens van nationale trots en verbondenheid van Nederlanders. Zorgt Nederlands topsportsucces voor meer sociale binding onder de Nederlandse bevolking of is er geen sprake van invloed? Indien deze relatie bestaat, is het interessant om verschillen in de mate van nationale trots tussen bepaalde groepen in de samenleving te onderzoeken en te verklaren. De probleemstelling, die hieruit volgt, luidt:

Wat is de invloed van Nederlands topsportsucces op gevoelens van nationale trots en verbondenheid van Nederlanders in de periode voorjaar 2008 tot en met voorjaar 2010?

Om deze probleemstelling te beantwoorden zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- *In welke mate beïnvloeden topsportprestaties gevoelens van nationale trots en verbondenheid van Nederlanders in de periode voorjaar 2008 tot en met voorjaar 2010?*
- *In hoeverre zijn er verschillen met betrekking tot geslacht, opleiding en etniciteit, wanneer gekeken wordt naar gevoelens van nationale trots en verbondenheid?*
- *Waardoor zijn de gevonden verschillen mogelijk te verklaren?*
- *Welke beleidsaanbevelingen kunnen worden gedaan aan de hand van dit onderzoek?*

Sociologie is een goede basis om sport te bestuderen als sociaal verschijnsel. Sociologie bestudeert de samenleving, inclusief alle vormen van sociale interactie en relaties. Sport is bovendien een belangrijk deel van het dagelijks leven van mensen over de hele wereld. Sociologen proberen deze verbinding te begrijpen door het verband tussen sport en ideologieën te bestuderen (Coakley, 2003). Ook De Knop (2002) stelt dat het van belang is om sociaal-wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot sport uit te voeren, omdat in de huidige maatschappij sport een van de belangrijkste sociale instituten is geworden. Er kan meer inzicht worden verkregen over menselijk gedrag door onderzoek te doen naar de relatie tussen sport en samenleving .

Veel onderzoek naar sport en verbondenheid gaat in op het daadwerkelijk zelf sporten door mensen. In dit onderzoek wordt echter de nadruk gelegd op een terrein, waar minder empirisch onderzoek naar is gedaan, namelijk topsportsucces als middel om gevoelens van nationale trots en verbondenheid te vergroten. Hierdoor kan dit onderzoek bijdragen aan het sport- en cohesiebeleid van de Nederlandse overheid. De overheid stelt namelijk, dat topsportsucces bijdraagt aan de nationale trots, waardoor er meer cohesie onder de bevolking zou ontstaan. Er is echter weinig empirisch onderzoek gedaan naar deze relatie. Door dit te toetsen, kan onderzocht worden of er meer verbondenheid tussen (groepen) mensen ontstaat, wanneer Nederland topsportsucces ervaart.

Door dit onderzoek wordt ook meer inzicht verkregen in de mate, waarin allochtonen gevoelens van Nederlandse trots en verbondenheid ervaren en hoe zij omgaan met een dubbele loyaliteit. Dit kan positief bijdragen aan de integratie van deze groeperingen, omdat zij zo wellicht meer begrepen kunnen worden dan voorheen het geval was.

2. Theorie en hypothesen

In dit hoofdstuk wordt de probleemstelling verder uitgediept door middel van het bespreken van de theorie aangaande dit onderwerp. Aan de hand van de gevonden theorie worden hypothesen opgesteld om een passend antwoord te vinden op de probleemstelling.

2.1 Identiteit en identificatie

In dit onderzoek wordt bestudeerd, wat de invloed is van nationaal topsportsucces op gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Allereerst zullen de begrippen nationale identiteit en identificatie worden verduidelijkt.

Nationale identiteit is meestal niet iets, waar mensen dagelijks mee bezig zijn. De meeste mensen worden zich bewust van hun nationaliteit bij een specifieke gebeurtenis, zoals Koninginnedag, of bij een groot sportevenement, zoals het Wereld Kampioenschap voetbal. Tijdens een dergelijk internationaal evenement krijgen mensen het gevoel tot een groep te behoren en soms gaan zij zich daar zelfs naar kleden. Hierdoor wordt een land één groep, die zich van andere landen onderscheidt.

Mensen willen zich graag identificeren met anderen, ze willen graag ergens bij horen. Het zorgt voor een houvast in het denken en voelen van andere mensen, maar ook voor een individu zelf. Een zogenaamde sociale identiteit zorgt ervoor, dat iemand zich met een groep identificeert, maar ook dat anderen als deel van een groep worden gezien. Men ziet verschillen en overeenkomsten tussen bepaalde sociale identiteiten op het gebied van waarden, normen en opvattingen. Door al deze informatie maakt men ‘groepen’, waardoor er meer zekerheid in de sociale omgang ontstaat (WRR, 2007).

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR, 2007) stelt voor om te spreken over ‘zachtere’ identificatie ten opzichte van de ‘onverdeerbare’ identiteit. Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP, 2008) sluit zich hierbij aan door te stellen, dat ‘identificatie met Nederland en zijn geschiedenis ook nog alle ruimte [laat] voor identificatie met een lokale voetbalclub, een internationale popster of een land van herkomst. [...] Identificatie is minder jaloers en exclusief dan identiteit’ (Schnabel & de Hart, 2008: 25).

Identificatie zorgt voor overeenkomsten en verschillen. Toegekende groeperingen zorgen voor een sociale identiteit, maar ook voor gevoelens van verbondenheid en afscheiding ((dis)identificatie). Mensen behoren tot verschillende groepen en hebben,

afhankelijk van de context, verschillende identificaties. Echter, mensen associëren zich in verschillende mate met deze identiteiten en bepaalde identiteiten zullen voor sommige mensen belangrijker zijn dan voor andere mensen (Elling, 2002).

Wanneer de WRR (2007) spreekt over identificatie worden drie vormen onderscheiden, namelijk: functionele, normatieve en emotionele identificatie. De WRR stelt, dat functionele identificatie tot stand ‘komt [...] op het moment dat mensen niet primair als lid van een etnische groep worden gezien, maar als individu met uiteenlopende functionele verbindingen’. Dit betekent, dat mensen in eerste instantie niet gezien worden als allochtoon of autochtoon, maar als lid van bijvoorbeeld een beroepsgroep. De tweede vorm van identificatie is de normatieve identificatie. Hierbij gaat het over de mogelijkheid om de eigen normen en waarden op te volgen, maar daarnaast ook om de inbreng hiervan in het publieke debat. De derde vorm van identificatie heeft betrekking op verbondenheid. Deze vormen van identificatie bestaan in verschillende gradaties. Bij emotionele identificatie is er bijvoorbeeld een verschil tussen trots zijn op Olympische gouden medailles, gewonnen door het eigen land of een algemener gevoel van binding met het eigen land als staat. Deze emotionele identiteit kan ook teruggevonden worden in de sociale identiteittheorie van Tajfel en Turner (1986). De sociale identiteittheorie houdt in, dat mensen leden van hun eigen groep verkiezen boven mensen uit een andere groep om zo hun zelfvertrouwen te verhogen. Iedereen heeft behoefte aan een positief groeps- en zelfbeeld. Door de in-group met de out-group te vergelijken ontstaat er een positief beeld van de eigen groep. Maar daarnaast ontstaat ook een minder rooskleurig beeld van de andere groepen in de samenleving. Wanneer er sprake is van meerderheids- en minderheidsgroepen zal de behoefte aan groepsidentiteit toenemen. Het gaat dus om het gevoel van verbondenheid met een groep.

Daarnaast verlangen mensen naar sociale erkenning. Door tot een groep te behoren, proberen mensen een positief gevoel van zelfwaardering te krijgen. Wanneer een lid van een groep, waartoe iemand behoort, een goede prestatie levert, kan dat als een ‘eigen’ prestatie voelen. Een voorbeeld hiervan is een uitspraak in de trant van ‘we hebben gewonnen!’, wanneer bijvoorbeeld een nationaal team wint. Ondanks dat iemand zelf niet speelt, spreekt men toch in termen van ‘we’. Men streeft dus naar een positieve sociale identificatie. Dit gevoel kan ook doorslaan naar zich beter voelen dan een andere groep, waardoor conflicten in de samenleving tussen groepen kunnen ontstaan (WRR, 2007).

Sociale identiteit en identificatie met andere mensen zorgen voor gevoelens zoals verbondenheid, emotionele bindingen, trots en zelfwaardering. Wanneer deze gevoelens echter niet worden beantwoord door andere groepsleden, kan dit leiden tot gevoelens van verdriet en agressie. Volgens Anderson (in WRR, 2007) wordt de kracht en intensiteit van de identificatieprocessen vooral bepaald door deze emotie.

2.1.1 Nationale identificatie en globalisatie

Uit het WRR-rapport (2007) blijkt, dat globalisatie niet zorgt voor een vermindering van nationalistische gevoelens. Bovendien blijkt, volgens Lee en Maguire (2009), uit onderzoek (Rowe, 2003) dat globalisatie niet zorgt voor een vermindering van nationalistische gevoelens op sportgebied. Wanneer er meer globalisering optreedt, wordt sport steeds vaker gebruikt als middel om de territoriale of culturele identiteit op regionale, nationale en continentale schaal te bevestigen. Dit wordt nog duidelijker in het geval van grote sportevenementen, gezien de enorme media-aandacht, die deze trekken (Marivoet, 2006). Uit onderzoek blijkt, dat grote sportevenementen door miljoenen mensen worden bekeken (dit wordt verder uitgediept in paragraaf 2.6).

Kijk bijvoorbeeld naar een groot, internationaal sportevenement als de Olympische Spelen. Ondanks het feit, dat de Olympische Spelen georganiseerd worden rond internationalisering, worden bij de Olympische Spelen de landen sterk benadrukt. In elk land hebben mensen een vaste interesse in hun eigen Olympische team, ze hebben de neiging om de atleten te zien als vertegenwoordigers van een microkosmos van hun samenleving. Tijdens de Olympische Spelen van 2000 in Sydney keken bijvoorbeeld miljoenen Australiërs naar volksheld Cathy Freeman. Billings en Eastman (2002) benadrukken, dat de Olympische Spelen sportieve evenementen zijn, welke vaak voor niet-sportieve redenen worden bekeken, zoals trots op het eigen land zijn of de vertrouwdheid met de eigen atleten. Hierbij spelen nationale symbolen, zoals de nationale vlag, nationale sportkleding of het volkslied, een grote rol. Deze nationale symbolen kunnen zorgen voor een nationalistisch klimaat voor, tijdens en na een sportevenement (Lee & Maguire, 2009).

2.2 Trots en verbondenheid

In paragraaf 2.1 zijn de begrippen trots en verbondenheid in combinatie met nationale identiteit en identificatie door elkaar heen gebruikt. Trots en verbondenheid zijn echter complexe begrippen en inhoudelijk lastig te onderscheiden. In deze paragraaf zullen deze begrippen worden verduidelijkt.

Nationale identiteit kan gezien worden als een besef van verbondenheid met een land, dat ervoor zorgt, dat mensen weten wie ze zijn in vergelijking met anderen. Bovendien zorgt het ervoor, dat mensen zich thuis voelen (Hjerm, 1998). Naast verbondenheid wordt nationale identiteit ook gekoppeld aan trots zijn. Trots is een ingewikkeld begrip en niet eenduidig te beschrijven. Het is gerelateerd aan loyaliteit, identiteit, zelfvertrouwen en plezier. Trots zijn op iets zorgt ervoor, dat iemand tot een bepaalde groep behoort. Ergens bij horen zorgt voor een prettig gevoel (Hilvoorde, Elling & Stokvis, 2010). Trots kan een negatieve klank hebben en gezien worden als hoogmoed. Maar aan de andere kant staat het ook voor zelfbewustheid en eergevoel in positieve zin. De WRR stelt, dat ‘wie trots op zijn eigen groep [is], niet per se negatief [hoeft] te zijn over anderen’ (WRR, 2007: 175).

In 2003 wijdde de International Social Survey Programme (ISSP)-enquête extra aandacht aan nationale identiteit. Hieruit blijkt, dat Nederlanders, in vergelijking met inwoners van 33 andere landen¹, zich minder verbonden voelen met en minder trots zijn op het eigen land². Dit verschil komt met name naar voren, wanneer de categorieën ‘erg trots’ en ‘erg hecht’ met andere landen worden vergeleken (Schyns & Dekker, 2008). Ondanks de hogere percentages voor andere landen moet wel worden benadrukt, dat de voor Nederland gevonden percentages trots en verbondenheid nog steeds hoge percentages zijn. In tabellen 1.1 en 1.2 zijn de percentages met betrekking tot deze vragen van alle onderzochte landen weergegeven (zie bijlage 1).

Smith en Kim (2006) tonen aan, dat gevoelens van nationale trots vrij stabiel zijn door de tijd heen. Uit hun studie blijkt, dat deze gevoelens tussen 1995/1996 en 2003/2004 vrijwel gelijk zijn gebleven. Dit blijkt ook uit cijfers van de Eurobarometer (tabel 2.1). Tussen 2002 en 2006 is het percentage Nederlanders, dat trots is om Nederlander te zijn, van 85 naar 87 procent gestegen. Dit is een geringe stijging. Deze cijfers verschillen wel enigszins met de eerder gevonden cijfers uit de ISSP-enquête. Daarbij was het percentage van de mensen, die er trots op zijn Nederlander te zijn, 79,7. Dit verschil kan veroorzaakt zijn, doordat de vraag anders is gesteld. In tegenstelling tot in de Eurobarometer is de vraag met betrekking tot trots zijn om Nederlander te zijn in de ISSP-enquête niet jaarlijks gesteld. Om aan te tonen, dat het

¹ Landen waarmee Nederland wordt vergeleken: Australië, Bulgarije, Canada, Chili, Duitsland (apart voor oost en west), Denemarken, Filippijnen, Finland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Hongarije, Ierland, Israël (apart voor Joden en Arabieren), Japan, Letland, Noorwegen, Nieuw-Zeeland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Rusland, Slowakije, Slovenië, Spanje, Taiwan, Tsjechië, Uruguay, Venezuela, Verenigde Staten, Zuid-Afrika, Zuid-Korea, Zweden en Zwitserland.

² Nederland neemt een 29ste plaats in wanneer het gaat over hoe trots men is in vergelijking met 34 landen. Wanneer gekeken wordt naar de mate van verbondenheid beslaat Nederland de 32ste plaats.

percentage Nederlanders, dat er trots op is Nederlander te zijn redelijk stabiel is, worden hieronder data van de Eurobarometer tussen 2002 en 2006 getoond.

Tabel 2.1: Percentage Nederlanders dat trots is om Nederlander te zijn (2002-2006).

Jaar van survey (nummer Eurobarometer)	Percentage trots om Nederlander te zijn
Voorjaar 2002 (57)	85%
Herfst 2003 (60)	84%
Herfst 2004 (62)	85%
Herfst 2005 (64)	87%
December 2006 (66)	87%

Bron: Eurobarometer Public Opinion Analyses (<http://ec.europa.eu/>)

In het verlengde hiervan stellen Evans en Kelley (2002), dat trots zijn op prestaties van het eigen land voor gevoelens van affectie met dat land kan zorgen. In dat geval zorgen de prestaties voor trots en de trots voor affectie. Echter benadrukken zij, dat de causale relatie lastig te bepalen is. Het kan namelijk ook worden beredeneerd, dat het gevoel om bij een land te horen zorgt voor een meer positieve kijk naar de prestaties en er dan dus meer trotse gevoelens ontwaken. In dit onderzoek kan dit ondervangen worden, omdat er meerdere metingen hebben plaatsgevonden. Hierdoor worden gevoelens van nationale trots (en verbondenheid) meerdere keren gemeten op verschillende tijdstippen, waardoor de invloed van topsportsucces duidelijk moet worden.

Mensen blijken vaak trots op sportprestaties uit hun eigen land (Evans en Kelley, 2002). Volgens Pinkus (2005) helpt sport bij het definiëren van een land en bij het bevorderen van gevoelens van nationale trots. Wanneer er op internationaal niveau competitie wordt bedreven, worden toeschouwers meestal gedwongen een keuze te maken tussen het land, waar zij wonen, en andere landen. Doordat de media voornamelijk de eigen sporters belicht, ligt de focus op nationale identiteit en eenheid. Grote sportevenementen (zoals de Olympische Spelen en het WK voetbal) zorgen dus voor een sterk ‘wij’gevoel (Elling & Luijt, 2009). Daarom wordt verwacht, dat topsportprestaties op grote sportevenementen zorgen voor sterkere gevoelens van nationale trots onder de Nederlandse bevolking.

Hypothese 1a: nationale topsportprestaties zorgen voor een versterking van gevoelens van algemene nationale trots.

Wat in het WRR-rapport emotionele identificatie wordt genoemd, benoemt het SCP als een gevoel tot het eigen land te behoren. Verbondenheid kan worden omschreven als solidariteit, sociale cohesie, samenhang. Sociale cohesie duidt erop, dat iemand zich verbonden voelt met de groep, waartoe hij of zij behoort (Schnabel & de Hart, 2008). Volgens Ultee, Arts en Flap (2003) wordt de mate van samenhang (sociale cohesie) gezien als de tweede hoofdvraag van de sociologie. ‘De leden van een samenleving kunnen een hechte eenheid vormen, maar ze kunnen ook als los zand aan elkaar hangen’ (Ultee, Arts & Flap, 2003: 27). Mensen kunnen naast elkaar heen leven of juist een sterke onderlinge samenhang hebben. Wanneer zij zich onderling meer verbonden voelen, zullen ze zich meer één voelen, waardoor er een ‘wij’gevoel ontstaat. Evenals hierboven genoemd, belicht de media tijdens grote sportevenementen voornamelijk de eigen sporters, waardoor dit gevoel van verbondenheid groter wordt. Daarom wordt verwacht, dat nationale topsportprestaties op grote sportevenementen zorgen voor meer verbondenheid onder de Nederlandse bevolking.

Hypothese 1b: nationale topsportprestaties zorgen voor meer algemene verbondenheid met Nederland.

Ondanks dat het hierboven genoemde percentage Nederlanders, die zich verbonden voelen met en trots zijn op Nederland, hoog is, zijn de percentages in vergelijking met andere landen relatief laag. Het SCP (2008) draagt enkele verklaringen aan voor dit lagere gevoel van trots en verbondenheid. Volgens hen roept het woord trots wellicht een negatieve associatie op, zoals nationaal superioriteitsgevoel, nationalistisch extremisme en/of racisme. Daarnaast kan dit wellicht verklaard worden door een visueel gebrek aan nationale symbolen (Schyns & Dekker, 2008).

Zou dit eventuele visuele gebrek aan nationale symbolen kunnen worden aangevuld met sporthelden? Zo stelt Houlihan (1997), dat Duitsland haar sporthelden (zoals Boris Becker (tennisser), Jürgen Klinsmann (voetballer) en Michael Schumacher (autocoureur)) met enthousiasme omarmt vanwege het feit, dat het Duitsland ontbreekt aan geschikte historische symbolen. Door deze sporthelden te omarmen, gelden zij symbolisch als de nieuwe identiteit van het land. Topsport wordt dan gebruikt om nationale identiteit te definiëren. In vergelijking met andere landen scoort Duitsland, evenals Nederland, relatief laag op gevoelens van trots en verbondenheid. Volgens dit idee zou het mogelijk zijn, dat Nederland haar sporthelden (denk aan Sven Kramer (schaatser), Johan Crujff (voetballer), Marco van

Basten (voetballer), Pieter van den Hoogenband (zwemmer)) dus omarmt vanwege een visueel gebrek aan nationale symbolen.

De Foer (2002) geeft echter een andere verklaring voor het gebrek aan nationale trots. Volgens hem heeft Nederland last van een ‘dwingend superioriteitscomplex, dat oranjegevoel wordt genoemd’ (De Foer, 2002: 261). Hij stelt, dat in Nederland nationalisme – van welke aard dan ook – niet wordt getolereerd, maar dat Nederlanders wel degelijk een meerderwaardigheidscomplex hebben. Aangezien zij dit eigenlijk niet mogen tonen, vinden ze in sport een goede oplossing. Sport wordt gezien als een spel en het wordt als normaal beschouwd om bij dit spel een kant te kiezen en deze aan te moedigen. Nederlanders laten via deze ‘onschuldige’ weg duidelijk zien, aan welke kant zij staan. Het Oranjelegioen laat vrijwel bij elke sport en overal ter wereld van zich horen, zelfs wanneer ze vrijwel geen kans maken op de overwinning (bijvoorbeeld bij de Tour de France). De Foer stelt, dat van nuchterheid, waar Nederlanders zo om bekend staan, dan geen sprake meer is.

2.3 Het effect op termijn

Frey en Eitzen (1991) stellen, dat in de hedendaagse samenleving sport steeds meer is geïnstitutionaliseerd. Waar in vroegere tijden de focus op de spelers lag, ligt deze nu bij het management en het publiek. Bovendien wordt sport steeds meer gedreven door winst en de markt. Coakley (2003) beschrijft dit proces als een verandering van esthetische oriëntatie (welke de nadruk legt op vaardigheid, vermogen en altijd actief zijn) naar een heroïsche oriëntatie (waarbij het accent ligt op spanning en de korte termijn verbondenheid met overwinningen). Door het hierboven genoemde wordt gesuggereerd, dat sportsucces een korte termijneffect zou opleveren en dus niet voor eeuwig in het geheugen van mensen gegrift staat. Houlihan (1997) suggereert hetzelfde. Hij stelt, dat sport een kneedbare bron van culturele symboliek is. Echter, sport is ook een vrij instabiele bron op dat gebied. Vaak is de symboliek van sport en sportevenementen intens, maar ook van korte duur. Bij andere soorten gebeurtenissen, zoals militaire (zoals de Tweede Wereldoorlog) of culturele gebeurtenissen (Koninginnedag), heeft de symboliek vaak een langere levensduur.

De Nederlandse staat probeert via sport de nationale identiteit te versterken. Echter, het verankeren van deze symboliek bij de mensen in de samenleving is een zeldzame prestatie (Houlihan, 1997). Mensen zijn altijd in bepaalde mate trots op sportprestaties van het eigen land. Er is dus sprake van een bepaalde continuïteit. In de aanloop naar, tijdens en vlak na grote topsportevenementen wordt echter verwacht, dat mensen extra trots zijn op prestaties

van sporters, afkomstig uit het eigen land, waardoor een stijging te zien zal zijn in de gevoelens van trots en verbondenheid. Aan de hand hiervan wordt verwacht, dat topsportprestaties leiden tot verhoogde gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Deze gevoelens, die dus voortkomen uit topsportsucces, zullen echter van korte duur zijn. Hiermee wordt bedoeld, dat de stijging van deze gevoelens van nationale trots en verbondenheid binnen enkele weken na het evenement verdwenen zijn. In dat geval zal er dus geen sprake zijn van een aanhoudend effect van enkele maanden of langer.

Naast een verhoogd effect van trots en verbondenheid tijdens en na een groot toernooi, wordt ook verwacht dat, voorafgaand aan een toernooi, mensen trotser worden en zich meer verbonden zullen voelen. De veronderstelling is, dat de media-aandacht voorafgaand aan een toernooi groot is, waardoor dit gevoel wordt opgewekt. Daarnaast is te zien, dat mensen oranje vlaggetjes ophangen en hun huis versieren; ook dit kan bijdragen aan een oranje-effect, voorafgaand aan het toernooi, maar ook zorgen voor meer verbondenheid.

Hypothese 2a: gevoelens van verhoogde nationale trots, die voortkomen uit topsportsucces, zullen een korte termijneffect hebben.

Hypothese 2b: gevoelens van verhoogde verbondenheid, die voortkomen uit topsportsucces, zullen een korte termijneffect hebben.

2.4 Geslacht en opleiding

Het is interessant om naast de relatie tussen nationale topsportprestaties en gevoelens van verbondenheid en trots ook te onderzoeken, wat de invloed is van sekse en opleiding op deze relatie. Man-zijn kan bijvoorbeeld een andere invloed hebben op gevoelens van trots en verbondenheid dan vrouw-zijn.

Hargreaves (1994) stelt, dat de mannelijke dominantie in moderne sporten te zien is in de sportgeschiedenis. Tot de Olympische Spelen van 1928 deden er slechts enkele vrouwen uit de hogere sociale klassen mee aan de Olympische Spelen. Vrouwen werden simpelweg niet toegelaten, omdat het niet de taak van vrouwen was om ‘hijgend en afgemat over de finish te gaan’ (Tolleneer, 2006). Sport stond toentertijd bijna gelijk aan mannelijkheid. De beeldvorming van vrouwen werd gekarakteriseerd door soepelheids- en schoonheidsidealen,

terwijl mannen werden gekarakteriseerd door kracht en prestatie. De historische relatie tussen mannen en vrouwen is in de afgelopen eeuwen altijd ongelijk geweest wat betreft sport. Ondanks het feit, dat deze relatie in de afgelopen decennia verbeterd is, is de verhouding nog steeds ongelijk. Dit komt door het algemene beeld, dat mensen hebben van mannen en vrouwen, en doordat de veronderstelling, dat het ‘onvrouwelijk’ is om een gespierd lichaam te hebben, nog steeds hoogtij viert. De verwerving van kracht, spieren en atletische vaardigheden was altijd al een motivatie voor mannen om te sporten, terwijl dat voor vrouwen veel minder werd gewaardeerd en in sommige gevallen zelfs werd geminacht. Tegenwoordig staan vrouwen nog steeds onder druk om aan deze ideeën te voldoen (Hargreaves, 1994).

Knoppers en Elling (1999) stellen, dat sport vroeger eerder gerelateerd werd aan mannen. Mannen nemen meer deel aan wedstrijdsport dan vrouwen. In de afgelopen decennia zijn deze verhoudingen wel enigszins gewijzigd. Steeds meer vrouwen zijn ook gaan sporten en zien sporten als iets gezonds voor alle mensen (Breedveld & Tiessen-Raaphorst, 2006).

Uit onderzoek van Smith en Kim (2006) blijkt, dat mannen een iets sterker gevoel van trots hebben dan vrouwen. Hierdoor wordt verwacht, dat er tussen mannen en vrouwen een verschil bestaat in de mate, waarin zij gevoelens van nationale trots ervaren met betrekking tot sport. Ondanks het feit, dat vrouwen steeds meer gaan sporten, zullen mannen nog steeds sterkere gevoelens van trots hebben³.

Hypothese 3a: mannen koesteren sterkere gevoelens van nationale trots dan vrouwen omtrent sportieve evenementen.

Hypothese 3b: mannen koesteren sterkere gevoelens van verbondenheid dan vrouwen omtrent sportieve evenementen.

Naast man-vrouwverschillen is het denkbaar, dat topsportprestaties een ander effect hebben voor hoog- en laagopgeleiden. Uit enquêtegegevens van het RMO (1999) blijkt, dat er een verschil tussen hoog- en laagopgeleiden bestaat in de manier, waarop zij gevoelens van nationale verbondenheid en trots uiten. Bij hoogopgeleide Nederlanders hebben deze gevoelens vooral betrekking op de totstandkoming van politieke en sociale waarden, terwijl voor laagopgeleiden deze gevoelens ontstaan door bijvoorbeeld sportprestaties of prestaties van de krijgsmacht (RMO, 1999). Dit leidt tot de volgende hypothesen:

³ Verwacht wordt, dat het verschil tussen mannen en vrouwen steeds kleiner wordt, maar dat kan met de beschikbare dataset niet worden getoetst.

Hypothese 4a: laagopgeleiden hebben sterkere gevoelens van nationale trots dan hoogopgeleiden omtrent sportieve evenementen.

Hypothese 4b: laagopgeleiden hebben sterkere gevoelens van verbondenheid dan hoogopgeleiden omtrent sportieve evenementen.

2.5 Etniciteit

Zoals eerder in paragraaf 2.1 benoemd, zal de behoefte aan groepsidentiteit toenemen, wanneer er sprake is van meerderheids- en minderheidsgroepen. Hutnik (in Verkuyten, 1999) stelt, dat de eigen etnische achtergrond een rol speelt bij het identificeren met bepaalde groepen. Gevoelens van nationale trots en verbondenheid ontstaan door de geschiedenis, achtergrond en cultuur van een etnische groep. Door geschiedenis, achtergrond en cultuur krijgen leden van een bepaalde groep dus een positieve etnische identiteit. Een dergelijke etnische identiteit krijgt men vaak van de ouders mee en voor etnische minderheden geldt, dat ze van binnenuit een positieve identiteit opdoen en geen meerderheidsgroep nodig hebben om zichzelf positief te onderscheiden (Verkuyten, 1999).

Het kan echter zijn, dat etnische minderheden wel kenmerken van autochtonen overnemen. Een reden hiervoor kan de hogere status van de meerderheidskenmerken zijn. Daarnaast speelt dubbele loyaliteit een belangrijke rol. Zowel de RMO (1999) als de WRR (2007) spreken over de dubbele loyaliteit van allochtonen. Zo zegt de RMO, dat het niet voor de hand ligt, dat eerste en ook tweede generatie allochtonen de Nederlandse culturele erfenis (zoals gezamenlijke geschiedenis en gezamenlijke symbolen) als de eigen beschouwen. Eerste generatie immigranten hebben zelf een nationale identiteit uit het vaderland meegenomen en de volgende generaties willen meestal in ieder geval een deel van deze identiteit behouden. De WRR bevestigt dit en stelt, dat het in een immigratiesamenleving onvermijdelijk is, dat er altijd veel inwoners zijn, die zich identificeren met meerdere landen. Ook zij zegt, dat dit zeker geldt voor de eerste generatie, die vaak opgegroeid is in het land van herkomst en dus veel herinneringen meeneemt. Maar ook latere generaties zullen een gevoel van dubbele loyaliteit herkennen. Zij zijn geboren en getogen in het land, waar ze wonen, maar zijn opgevoed door ouders, die vaak een band houden met het land van herkomst en ook met familie, die daar nog woont. De verwachting is, dat allochtonen een dubbele loyaliteit kennen

en daardoor minder gevoelens van trots en verbondenheid met betrekking tot Nederland zullen hebben.

Smith en Kim (2006) concluderen in hun onderzoek, dat minderheden minder gevoelens van nationale trots hebben dan de meerderheid. Aan de hand hiervan en het bovenstaande kan worden verwacht, dat allochtonen minder sterke gevoelens van nationale trots en verbondenheid kennen met betrekking tot Nederland dan autochtonen. In dit onderzoek is ervoor gekozen om westerse en niet-westerse allochtonen als twee aparte groepen te beschouwen. Daarom zijn hypothesen 5a en 5b alleen opgesteld met betrekking tot autochtonen, westerse en niet-westerse allochtonen.

Hypothese 5a: westerse en niet-westerse allochtonen hebben in het algemeen minder sterke gevoelens van nationale trots met betrekking tot Nederland dan autochtonen.

Hypothese 5b: westerse en niet-westerse allochtonen hebben in het algemeen minder sterke gevoelens van verbondenheid met betrekking tot Nederland dan autochtonen.

Ook voor autochtonen en allochtonen wordt een ander effect van sportieve evenementen op gevoelens van nationale trots en verbondenheid met Nederland verwacht. Aan de ene kant zou kunnen worden geredeneerd, dat allochtonen zich juist identificeren met Nederland door de specifieke sporten die bij Nederland horen. Rein en Shields (2007) stellen, dat landen van bepaalde sporten een soort merkproducten maken. Voorbeelden hiervan zijn de Scandinavische landen (zij hebben skiën ‘gemerkt’), Japan (sumoworstelen) en Nederland (langebaanschaatsen). Nederland wordt dus geassocieerd met langebaanschaatsen.

Daarnaast kunnen professionele sporters uit minderheidsgroepen een voorbeeld zijn voor jonge mensen uit deze groepen. Etnische minderheden zijn relatief oververtegenwoordigd in sommige sporten, waaronder voetbal. De zichtbaarheid en sociale mobiliteit van professionele voetballers van niet-westerse allochtone afkomst kan zorgen voor meer emancipatie (Elling, Knoppers & de Knop, 2001). In het Nederlands voetbalelftal spelen een aantal voetballers met een niet-westerse allochtone achtergrond (zoals Afellay, Boularouz en van Bronckhorst). Jongeren van niet-westerse allochtone afkomst zullen zich waarschijnlijk eerder met een speler van niet-westerse allochtone afkomst identificeren, dan met autochtone sporters.

Aan de andere kant kan worden geredeneerd, dat allochtonen zich minder verbonden met Nederland zullen voelen omtrent een sportevenement. Bij veel sportevenementen doen, naast Nederlandse sporters, ook sporters mee uit landen waar veel allochtonen oorspronkelijk vandaan komen. In veel landen is voetbal volkssport nummer één, waardoor de media-aandacht voor voetbal erg groot is. Voetbal is dan ook een grote sport in zowel Nederland als in de landen, waar de meeste etnische minderheden in Nederland vandaan komen, namelijk Turkije, Marokko, Suriname en de Antillen. Er is dus veel media-aandacht voor voetbal in Nederland, maar ook in de andere landen. Wanneer er (internationaal) wordt gevoetbald, is de kans aanwezig, dat allochtonen zich eerder verbonden voelen met teams uit het land van herkomst dan met Nederlandse teams. Echter, tijdens het EK voetbal spelen alleen Europese landen mee. Suriname, de Antillen en Marokko doen dus niet mee aan het EK. Turkije nam wel deel aan het EK voetbal in 2008. Bovendien wist Turkije tot de halve finales te geraken, terwijl Nederland in de kwartfinale werd uitgeschakeld door Rusland. Daarnaast zijn er tijdens de Zomerspelen veel deelnemers (waaronder ook enkele medaillekandidaten) uit Turkije, Marokko, Suriname en de Antillen. Nederlanders, afkomstig uit een van deze landen, kunnen zich eerder verbonden voelen met deze sporters dan met de Nederlandse sporters. Hierdoor wordt verwacht, dat allochtonen minder trots zijn op Nederlandse sportprestaties, omdat allochtonen (ook) trots zijn op prestaties van sporters uit het land van herkomst.

Daarnaast is bekend, dat allochtonen (50%) minder in sport participeren dan autochtonen (65%) (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007). Doordat zij minder sporten, kan worden verwacht, dat zij minder interesse hebben in sport. Hierdoor zouden zij wellicht minder verbondenheid voelen met Nederlandse sporters. Het kan zijn, dat zij zich ook minder verbonden voelen met sporters in het algemeen, waaronder ook met sporters uit het land van afkomst. Aangezien in dit onderzoek alleen gevoelens van nationale trots en verbondenheid met betrekking tot Nederland zijn bevraagd, kan hiervoor niet worden gecontroleerd.

Daarom wordt verwacht, dat westerse en niet-westerse allochtonen minder sterke gevoelens van trots en verbondenheid met Nederland ervaren omtrent sportieve evenementen dan autochtonen. Helaas is het met de beschikbare data niet mogelijk om uit te splitsen naar etnische herkomst per nationaliteit. Vandaar dat de opgestelde hypothesen alleen uitsplitsen naar autochtoon, westerse allochtoon en niet-westerse allochtoon.

Hypothese 6a: autochtonen hebben sterkere gevoelens van nationale trots dan westerse en niet-westerse allochtonen omtrent sportieve evenementen.

Hypothese 6b: autochtonen hebben sterkere gevoelens van verbondenheid dan westerse en niet-westerse allochtonen omtrent sportieve evenementen.

2.6 Sportbetrokkenheid

De commercialisatie van sport wordt sterk beïnvloed door de rol van de media en dan vooral de televisie. Volgens Frey en Eitzen (1991) is de natuur van sport veranderd door deze commercialisatie en zijn nadruk op verbeelding. De media vergoelijken soms geweld, creëren helden en heldinnen. Sporthelden worden door de media belicht als een bron van nationale trots en daarnaast zouden ze de nationale kwaliteiten en tradities weerspiegelen (Linus, 2001).

2.6.1 Kijken, lezen en praten over sport

In *Sports in the Netherlands* (2007) wordt duidelijk, dat sportevenementen in Nederland veel media-aandacht krijgen. Het Wereld Kampioenschap voetbal of de Olympische Spelen staan altijd in de lijst van meest bekeken televisieprogramma's (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007: 42). In tabel 1.3 (zie bijlage 2) zijn de kijkcijfers weergegeven van de top 25 van de maand februari 2010. Tijdens deze maand werden de Olympische Winterspelen van Vancouver gehouden (12 tot en met 28 februari 2010). 19 van de 25 noteringen zijn uitzendingen met betrekking tot de Olympische Spelen. Wanneer dit vergeleken wordt met dezelfde maand in 2009 dan blijkt, dat 10 van de 25 noteringen sportgerelateerde uitzendingen zijn (zie tabel 1.4, bijlage 2). Ruim 5 miljoen Nederlanders hebben gezien, hoe Sven Kramer (OS 2010) de verkeerde bocht nam op de tien kilometer. Om dit in perspectief te plaatsen, het best bekeken programma in februari 2009 was Bananasplit, waar 3,2 miljoen Nederlanders naar keken, en het best bekeken programma over heel 2009 was goed voor 4,5 miljoen kijkers. Uit deze cijfers wordt duidelijk, dat Nederlanders veel naar grote sportevenementen kijken. Deze cijfers worden ook gehaald, wanneer er een EK of WK voetbal is. In juni 2008, tijdens het EK voetbal, had de gehele top 25 betrekking op het EK (www.kijkonderzoek.nl). Nederlanders kijken dus veel naar sport in vergelijking met andere televisieprogramma's.

In 2008 liet *UK Sport* vóór en na de Olympische Spelen in Beijing onderzoeken in welke mate Britten sportvoorkeuren hadden. In dit onderzoek kregen de respondenten onder andere de volgende stelling voorgelegd: 'The success of British athletes at the Beijing Olympics and Paralympic Games made me feel proud about Britain generally' (UK Sport,

2009: 16). Van de ondervraagden was 72 procent het met deze stelling (helemaal) eens. Bovendien bleek, dat mensen, die geïnteresseerd zijn in sport (en dus veel naar de OS hadden gekeken), het vaker eens waren met de stelling dan mensen, die geen interesse hadden in sport (en dus niet naar de OS hadden gekeken). Respectievelijk 88 en 44 procent is het (helemaal) eens met de stelling. Dit is een groot verschil. Naar aanleiding van deze gegevens wordt verwacht, dat er in Nederland een zelfde effect plaatsvindt.

Hypothese 7a: naarmate iemand meer naar de Olympische Spelen en/of het EK voetbal kijkt, luistert of er over leest, zal deze persoon trotser zijn op Nederland in het algemeen.

Hypothese 7b: naarmate iemand meer naar de Olympische Spelen en/of het EK voetbal kijkt, luistert of er over leest, zal deze persoon zich meer verbonden voelen met Nederland in het algemeen.

2.6.2 Sportinteresse en zelf sporten

In dit onderzoek worden zelf sporten en passieve sportinteresse (interesse in sport kijken) als een onderdeel van sportbetrokkenheid beschouwd. Het is aannemelijk, dat wanneer iemand zelf sport, hij of zij zich ook meer verbonden voelt met Nederlandse topsportprestaties dan iemand die nooit aan sport doet. Een zelfde redenatie kan worden gemaakt aangaande passieve sportinteresse. Wanneer iemand meer geïnteresseerd is in sport kijken, zal diegene zich meer verbonden voelen met en trotser zijn op Nederlandse topsportprestaties dan iemand die geen interesse heeft in sport. Er wordt dus verwacht, dat rondom sportieve evenementen sporters en mensen met een passieve sportinteresse sterkere gevoelens van nationale trots en verbondenheid koesteren dan mensen die niet sporten en geen passieve sportinteresse hebben.

Hypothese 8a: sporters hebben sterkere gevoelens van nationale trots dan niet sporters omtrent sportieve evenementen.

Hypothese 8b: sporters hebben sterkere gevoelens van verbondenheid dan niet sporters omtrent sportieve evenementen.

Hypothese 9a: iemand, die geïnteresseerd is in sport bekijken, zal sterkere gevoelens van trots hebben dan iemand, die niet geïnteresseerd is in sport bekijken, omtrent sportieve evenementen.

Hypothese 9b: iemand, die geïnteresseerd is in sport bekijken, zal sterkere gevoelens van verbondenheid hebben dan iemand, die niet geïnteresseerd is in sport bekijken, omtrent sportieve evenementen.

3. Data en operationalisatie

In dit onderzoek wordt de invloed van nationale topsportprestaties op gevoelens van nationale trots en verbondenheid getoetst. Tijdens dit onderzoek hebben meerdere meetmomenten plaatsgevonden, waardoor het onderzoek op specifieke momenten is herhaald. Hierdoor kan worden onderzocht of er sprake is van een ontwikkeling of een verandering in de gevoelens van het trots- en verbondenheidslevel omtrent een groot sportevenement. Allereerst worden de dataverzameling en respons beschreven. In paragraaf 3.3 tot en met 3.5 worden de afhankelijke, onafhankelijke en controlevariabelen geoperationaliseerd. Daarna zullen de missings worden besproken. In paragraaf 3.7 wordt besproken, welke methoden worden gebruikt voor de analyse.

3.1 Dataverzameling

In de periode mei 2008 tot en met maart 2010 heeft GfK Panel Services Benelux in opdracht van het W.J.H. Mulier Instituut 23 metingen uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd via internet, waarbij gebruik is gemaakt van een personenbestand van GfK. In totaal zijn er 9451 respondenten ondervraagd via een online vragenlijst. Tijdens alle metingen is een standaardmeting uitgevoerd (zie bijlage 3 voor de complete vragenlijst). Bij bijna alle metingen is er een bruto steekproef van 450 Nederlanders getrokken (18 jaar of ouder), welke de standaardmeting kregen voorgelegd. Twee keer (metingen 7 en 8) betrof de bruto steekproef van de standaardmeting 500 respondenten. Aangezien een deel van dit onderzoek ingaat op verschillen tussen allochtonen en autochtonen, is er bij sommige meetmomenten een extra groep allochtonen ondervraagd (metingen 0, 3, 4, 6, 9, 14, 19 en 21). Omdat maar een klein deel van de bevolking van allochtone afkomst is, zouden de uitspraken niet geldend zijn bij een bruto steekproef van 450 Nederlanders. Hiervoor is gekozen om zo representatieve uitspraken te kunnen doen over allochtonen. Omdat er dus relatief veel respondenten van allochtone afkomst zijn, wordt het databestand gewogen, zodat het representatief voor Nederland is. De weging is toegepast aan de hand van de variabelen: geslacht, leeftijd en etniciteit. De veldwerkperiode betrof bij iedere meting een week.

De 0-meting begon op 16 mei 2008. Daarna hebben er nog elf metingen in 2008 plaatsgevonden. In 2009 zijn er zeven metingen uitgevoerd tussen februari en september en in 2010 in februari en maart nog eens vier metingen. De meeste metingen hebben plaatsgevonden op een willekeurig tijdstip. Echter enkele metingen zijn juist uitgevoerd als voor- of evaluatiemeting van een groot sportevenement. In 2008 heeft de voormeting

plaatsgevonden vóór het EK voetbal en de Olympische Spelen 2008 (beide tijdens 0-meting). De voormeting vóór de Olympische Spelen 2010 heeft plaatsgevonden tijdens de eerste meting in 2010 (meting 19). In 2008 heeft er een evaluatiemeting plaatsgevonden na het EK voetbal (meting 3) en de Olympische Zomerspelen (meting 9) en in 2010 na de Olympische Winterspelen (meting 21). Tijdens deze evaluatie kregen de respondenten naast de standaardvragenlijst extra vragen voorgelegd met betrekking tot kijk- en leesgedrag betreffende een bepaald sportevenement (zie bijlage 3 voor de complete vragenlijst).

Naast de vragen uit de vragenlijst zijn er ook nog enkele andere kenmerken meegeleverd door GfK. Dit betreft geslacht, leeftijd, opleiding, etniciteit en regio.

Naast de hierboven beschreven kwantitatieve data wordt in dit onderzoek ook gebruik gemaakt van kwalitatieve gegevens. Op dinsdag 18 mei 2010 heeft er een focusgroep plaatsgevonden bij het multiculturele centrum in Oss. Aan deze focusgroep namen zes Nederlandse jongeren van Turkse afkomst deel. Deze jongeren waren allemaal mannen in de leeftijd van 18 tot en met 20 jaar. Eén van hen deed op dat moment eindexamen havo, drie personen volgen nog een MBO-opleiding, één persoon een HBO-opleiding en één persoon volgt geen opleiding, maar heeft een baan. Alle zes mannen zijn geboren in Nederland en hebben Turkse ouders.

Tijdens de focusgroep is getracht dieper in te gaan op de mate, waarin de mannen gevoelens van trots en verbondenheid koesteren ten opzichte van Nederland en Turkije, of ze sport volgen en in welke mate ze betrokken waren bij de Olympische Winterspelen van 2010.

3.2 Respons

De respons van alle metingen schommelt tussen 70 en 83 procent voor autochtonen en tussen 70 en 80 procent voor allochtonen. In bijlage 4 is per meting aangegeven, wanneer deze meting is gestart, wat voor type meting het betreft, hoe groot de bruto- en nettosteekproef zijn en de uiteindelijke respons.

3.3 Afhankelijke variabelen

Trots en verbondenheid zijn, zoals eerder genoemd, twee complexe begrippen. In hoofdstuk twee is getracht deze begrippen inhoudelijk te scheiden. Echter blijft het duidelijk, dat beide begrippen elkaar in een bepaalde mate overlappen. De bivariate correlatie tussen beide items ('Ik ben trots op Nederland als geheel' en 'Ik voel me sterk met Nederland verbonden') blijkt

0.560 te zijn. Dit duidt erop, dat de items zeker samenhangen, echter niet zo sterk, dat zij precies hetzelfde meten. Het lijkt dus beter te zijn om beide items apart op te nemen, daarom is besloten om ze in eerste instantie los te toetsen.

3.3.1 Trots

De afhankelijke variabele *trots op Nederland in het algemeen* is een geconstrueerde schaal, bestaande uit drie items, welke in de onderstaande tabel zijn weergegeven.

Tabel 3.1: stellingen met betrekking tot gevoelens van trots op Nederland

1.	Ik ben trots op Nederland als geheel
2.	Ik wil liever een Nederlander zijn dan bij enig ander volk in de wereld horen
3.	Het zou een betere wereld zijn wanneer mensen uit andere landen meer zoals de Nederlanders zouden zijn

Uit de betrouwbaarheidsanalyse blijkt, dat de drie items samen een betrouwbare schaal vormen (Cronbach's $\alpha=0.62$). Het betreft een vijfpuntschaal, waarbij 1 staat voor 'sterk mee oneens', 2 voor 'mee oneens', 3 voor 'niet eens, niet oneens', 4 voor 'mee eens' en 5 voor 'sterk mee eens'. Naarmate een respondent dus hoger scoort op deze schaal, is de respondent meer trots op Nederland in het algemeen. Op elk item is een aantal respondenten, dat 'weet niet' heeft ingevuld in plaats van een andere geldende score. Respondenten dienen op twee van de drie items dan ook een score tussen de 1 en 5 dienen te hebben om te worden meegenomen in de analyse in hoofdstuk vier. Hierdoor zijn er 68 respondenten, die niet worden meegenomen in de analyses met betrekking tot gevoelens van trots.

3.3.2 Verbondenheid

Verbondenheid is de tweede afhankelijke variabele. Respondenten kregen de volgende stelling voorgelegd: 'ik voel me sterk met Nederland verbonden'. Het betreft weer een vijfpuntschaal: 'sterk mee oneens' (1), 'mee oneens' (2), 'niet eens, niet oneens' (3), 'mee eens' (4) en 'sterk mee eens' (5). Naarmate een respondent dus hoger scoort op dit item, voelt de respondent zich meer verbonden met Nederland in het algemeen. Op dit item zijn 20 respondenten, die 'weet niet' hebben ingevuld in plaats van een andere geldende score. Deze respondenten worden niet meegenomen in de analyses met betrekking tot gevoelens van verbondenheid.

3.4 Onafhankelijke variabelen

De onafhankelijke variabelen, die nodig zijn om de hypothesen te toetsen, worden in deze paragraaf beschreven. Zoals eerder benoemd, zijn enkele metingen gehouden vóór en na een groot sportevenement (Olympische Spelen 2008, EK voetbal 2008 en Olympische Spelen 2010). Voorafgaand aan al deze evenementen is de *betrokkenheid vooraf bij een evenement* gemeten⁴. De respondent is gevraagd of hij/zij wil aangeven, wat van toepassing is voor hem/haar met betrekking tot het evenement (meerdere antwoorden waren mogelijk):

Tabel 3.2: antwoordcategorieën betrokkenheid voorafgaand aan een evenement

-	Ik ga kijken op TV naar een klein aantal en/of meerdere wedstrijden
-	Ik ga kijken op TV naar samenvattingen / interviews
-	Ik ga lezen over wedstrijden, deelnemers of trainers
-	Ik ga met anderen over de wedstrijden praten

De variabele *betrokkenheid vooraf bij een evenement* is per evenement als volgt geconstrueerd. In het databestand zijn de antwoorden uit tabel 3.2 vier dummievariabelen. Alle dummievariabelen worden bij elkaar opgeteld. De laagste score op deze variabele is dus 0 en dit betekent, dat de respondent op geen enkele manier van plan is betrokken te zijn bij een evenement. De hoogste score is 4 en dit betekent, dat de respondent van plan is op alle manieren betrokken te zijn bij een evenement.

In de meting⁵ na afloop van het evenement is gevraagd op wat voor manier de respondent in de afgelopen twee weken *betrokken is geweest bij het evenement*? Ook hierbij waren meerdere antwoorden mogelijk.

Tabel 3.3: antwoordcategorieën betrokkenheid aan een evenement naderhand

-	Gekeken op TV naar een klein aantal en/of meerdere wedstrijden
-	Gekeken op TV naar samenvattingen / interviews
-	Gelezen over wedstrijden, deelnemers of trainers
-	Met anderen over de wedstrijden gesproken

Deze variabele is op dezelfde manier geconstrueerd als de variabele *betrokkenheid vooraf bij een evenement*. Ook deze variabele is per evenement geconstrueerd. De laagste score op deze variabele is dus 0 en dit betekent, dat de respondent op geen enkele manier betrokken was bij een evenement. De hoogste score is 4 en dit betekent, dat de respondent op alle manieren betrokken was bij een evenement.

⁴ De betrokkenheidsvraag vooraf met betrekking tot het EK voetbal 2008 en de Olympische Spelen 2008 is gevraagd in meting 0. De betrokkenheidsvraag vooraf met betrekking tot de Olympische Spelen 2010 is gesteld in meting 19.

⁵ De betrokkenheidsvraag naderhand met betrekking tot het EK 2008 is gevraagd in meting 3, met betrekking tot de Olympische Spelen 2008 is gevraagd in meting 9 en met betrekking tot de Olympische Spelen 2010 in meting 21.

Actief sporten is in de vragenlijst als volgt gevraagd: ‘ik heb deze week (afgelopen 7 dagen) actief aan sport gedaan’. De respondent kon antwoorden ‘ja’ (waarde 1) dan wel ‘nee’ (waarde 0).

Passieve sportinteresse wordt gemeten aan de hand van de volgende stelling: ‘ik ben zeer geïnteresseerd in sport bekijken’. Deze stelling kon worden beantwoord met ‘ja’ (waarde 1) of ‘nee’ (waarde 0).

Helaas is het niet mogelijk om de invloed van het EK voetbal 2008 en de Olympische Spelen 2008 uit elkaar te halen. Doordat deze evenementen zo dicht bij elkaar liggen, zijn de correlaties te hoog. Wegens te hoge correlaties is het ook niet mogelijk om de Olympische Spelen van 2010 samen met de sportevenementen van 2008 in één model te analyseren. Daarom zijn er twee tijdvariabelen geconstrueerd, één voor de sportevenementen in 2008 en één met betrekking tot de Olympische Spelen in 2010. Allereerst wordt de tijdvariabele voor sportevenementen in 2008 besproken. Voor zowel het EK voetbal als de Olympische Spelen 2008 is een constante tijdvariabele aangemaakt waarop het evenement is begonnen. Daarnaast bevindt zich in het databestand de variabele ‘invuldatum’. Deze geeft aan op welke datum de respondent de vragenlijst heeft ingevuld⁶. Door de eerste datum van de tweede datum af te trekken wordt duidelijk, hoeveel dagen geleden of hoeveel dagen het nog duurt, voordat het evenement plaatsvindt of heeft gevonden. De tijdvariabele *sportevenementen in 2008* laat het kleinste tijdsinterval tussen de invuldatum en één van de twee evenementen zien.

De tijdvariabele *sportevenementen in 2010* is op eenzelfde manier geconstrueerd, echter betreft het in deze periode alleen de Olympische Spelen 2010. Door de invuldatum van de startdatum van de Olympische Spelen 2010 af te trekken wordt duidelijk, hoeveel dagen geleden of hoeveel dagen het nog duurt, voordat dit evenement plaatsvindt of heeft gevonden.

Daarnaast zijn deze tijdvariabelen ook gekwadrateerd. Door dit te doen kan worden getoetst of er sprake is van een non-lineair verband tussen gevoelens van nationale trots en verbondenheid enerzijds en topsportsucces anderzijds.

Etniciteit is in dit onderzoek opgenomen als drie dummievariabelen, namelijk ‘autochtoon’, ‘westerse allochtoon’ en ‘niet-westerse allochtoon’. Voor ‘autochtoon’ betekent dit, dat waarde 0 ‘geen autochtoon’ betekent en waarde 1 ‘wel autochtoon’. Hetzelfde geldt voor de andere twee dummievariabelen. Omdat GfK deze groepen zo heeft aangeleverd, is het niet mogelijk om de groepen verder uit te splitsen naar nationaliteit. Er zijn 6 respondenten

⁶ De veldwerkweek betrof per meting één week.

waarvan de etnische herkomst onbekend is en zij krijgen een missende waarde op deze variabele.

Opleiding is in dit onderzoek ook meegenomen als dummievariabele, waarbij waarde 0 staat voor ‘laagopgeleiden’ en waarde 1 voor ‘hoogopgeleiden’. Hiervoor is gekozen, omdat er alleen hypothesen zijn opgesteld met betrekking tot laag- en hoogopgeleiden. In de verdere analyse zullen ook alleen deze twee groepen worden meegenomen en onderscheiden. In de categorie laag vallen de volgende opleidingen: geen, basisschool, lbo, mavo, vmbo, havo, vwo en mbo. Hbo en universiteit vallen in de categorie hoog. In het oorspronkelijke databestand was opleiding onderverdeeld in drie categorieën, namelijk laag, midden en hoog. Omdat GfK deze groepen zo heeft aangeleverd, is het niet mogelijk om de groepen verder uit te splitsen naar opleidingsniveau en is ervoor gekozen om twee groepen te onderscheiden.

Geslacht wordt meegenomen als dichotome variabele. Waarbij 0 staat voor ‘vrouw’ en 1 voor ‘man’.

Het merendeel van de opgestelde hypothesen zijn interactie hypothesen. De interactietermen zijn opgesteld voor de volgende variabelen: geslacht, opleidingsniveau, etniciteit, zelf sporten en passieve sportinteresse. Allen in combinatie met de lineaire tijdvariabelen.

3.5 Controle variabelen

Daarnaast zal er voor enkele variabelen gecontroleerd worden en ook deze worden kort beschreven. *Leeftijd* is de leeftijd van de respondent in jaren. Eén punt hoger betekent één jaar erbij.

De variabele *regio* is verdeeld over vijf categorieën. De drie grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag), de rest van het westen van het land, het noorden, het oosten en het zuiden. Van regio worden ook dummies gemaakt, zodat de verschillende gebieden onderling te vergelijken zijn.

Voor de beschrijvende statistiek wordt ook gebruik gemaakt van de variabele *aspecten van trots op Nederland*. Hierdoor wordt duidelijk dat sport door Nederlanders wordt gezien als een belangrijk aspect van Nederland om trots op te zijn. De respondent heeft zeven stellingen met betrekking tot een aantal aspecten waarop men trots zou kunnen zijn, voorgelegd gekregen. De stellingen hadden betrekking op democratie, economie, sociale zekerheid, wetenschap en technologie, sport, kunst en literatuur, en gelijkwaardige behandeling. De

antwoordcategorieën waren: ‘zeer trots’ (1), ‘trots’(2), ‘niet zo trots’ (3) en ‘helemaal niet trots’ (4). Deze variabelen zijn alleen gebruikt voor beschrijvende statistiek. Voor tabel 4.2 in hoofdstuk vier zijn de categorieën ‘zeer trots’ en ‘trots’ samengevoegd.

3.6 Missings

In het databestand is sprake van missende waarden op enkele variabelen. Zo heeft de variabele etniciteit 6 missings. Het is onbekend, welke etniciteit deze respondenten hebben, daarom worden deze respondenten niet in de analyse meegenomen.

De variabelen ‘betrokkenheid vooraf bij een evenement’ en ‘betrokkenheid bij een evenement naderhand’ zijn slechts in één meting gemeten. Deze variabelen hebben dus missings op de andere metingen. Er wordt daarom een aparte regressie analyse uitgevoerd voor deze variabelen.

Respondenten, die bij een bepaalde variabele (trots en verbondenheid in het algemeen) ‘weet niet’ hebben ingevuld, hebben een missing toegekend gekregen. Zo worden zij niet in de analyse meegenomen.

3.7 Methoden

In het volgende hoofdstuk worden de analyses weergegeven. De hypothesen zullen worden getoetst aan de hand van de kwantitatieve data, welke in paragraaf 3.1 is beschreven. Allereerst wordt de beschrijvende statistiek weergegeven aan de hand van een tabel en een aantal grafieken. Daarna wordt bestudeerd of er sprake is van multicollineariteit tussen de variabelen. Dit wordt gedaan middels een correlatietabel. Vervolgens zullen aan de hand van meerdere regressie modellen de verschillende hypothesen worden getoetst.

Daarnaast wordt er ook gebruik gemaakt van kwalitatieve gegevens. Deze gegevens zullen worden geanalyseerd en aan de hand daarvan wordt de verwachting met betrekking tot dubbele loyaliteit beschreven voor deze specifieke groep.

4. Analyse

In hoofdstuk twee zijn hypothesen opgesteld met betrekking tot trots en verbondenheid. In dit hoofdstuk worden deze hypothesen getoetst aan de hand van verschillende analyses. Allereerst wordt de beschrijvende statistiek weergegeven en besproken aan de hand van enkele tabellen en grafieken. Vervolgens wordt onderzocht of er sprake is van een bepaalde mate van correlatie tussen de variabelen. Dit geeft een inzicht in mogelijk gevonden verbanden. Om deze verbanden nog verder te onderzoeken wordt in paragraaf 4.3 gebruik gemaakt van regressie analyse. Tijdens het bespreken van de hypothesen met betrekking tot etniciteit zal er ook ingegaan worden op de resultaten van de focusgroep.

4.1 Beschrijvende statistiek

In de onderstaande tabel staat de beschrijvende statistiek van de in hoofdstuk drie geoperationaliseerde variabelen.

Tabel 4.1: descriptieve statistieken van de variabelen

	N	Gemiddelde/ percentage	Std. Deviatie	Range	Minimum	Maximum
Afhankelijke variabelen						
Trots	9328	3.28	0.69	(1,5)	1	5
Verbondenheid	9431	3.68	0.84	(1,5)	1	5
Onafhankelijke variabelen						
<i>Sportbetrokkenheid</i>						
- Betrokkenheid voorafgaand aan een evenement: EK2008	657	1.14	1.16	(0,4)	0	4
- Betrokkenheid voorafgaand aan een evenement: Os2008	657	1.27	1.13	(0,4)	0	4
- Betrokkenheid voorafgaand aan een evenement: OS2010	500	1.18	0.97	(0,4)	0	4
- Betrokkenheid na afloop van een evenement: EK2008	485	1.29	1.00	(0,4)	0	4
- Betrokkenheid na afloop van een evenement: OS2008	495	1.39	1.16	(0,4)	0	4
- Betrokkenheid na afloop van een evenement: OS2010	552	1.63	1.24	(0,4)	0	4
- Actief sporten (1=ja)	9451	41 %	0.49	(0,1)	0	1
- Passieve sportinteresse (1=ja)	9451	321%	0.46	(0,1)	0	1
<i>Tijd</i>						
- Evenementen 2008	9451	200.14	215.95	(1,587)	1	587
- Evenementen 2010	9451	379.34	228.92	(0,637)	0	637

<i>Social-demografische kenmerken</i>						
- Sekse (1=man)	9451	48%	0.50	(0,1)	0	1
- Opleiding (1=hoog)	9451	25%	0.43	(0,1)	0	1
- Autochtoon	9445	82%	0.37	(0,1)	0	1
- Westerse allochtoon	9445	9%	0.29	(0,1)	0	1
- Niet-westerse allochtoon	9445	9%	0.28	(0,1)	0	1
Controle variabelen						
Leeftijd	9451	45.73	15.23	(18,94)	18	94
<i>Regio</i>						
- Drie grote steden	9451	13 %	0.34	(0,1)	0	1
- Rest van het westen	9451	28 %	0.45	(0,1)	0	1
- Noord	9451	12 %	0.32	(0,1)	0	1
- Oost	9451	20 %	0.40	(0,1)	0	1
- Zuid	9451	27 %	0.44	(0,1)	0	1

Hieronder worden aan de hand van verschillende grafieken en tabellen de gebruikte data verder beschreven.

Tabel 4.2: percentage respondenten dat (zeer) trots is op verschillende aspecten van Nederland

Aspect	Totaal	Vrouw	Man	Laag	Hoog	Autochtoon	Niet-westerse allochtoon
Wetenschappelijke en technologische prestaties	82.8	82.2	83.4	82.9	82.2	82.9	80.8
Prestaties in de sport	81.0	82.5	79.6	82.7	76.3	81.5	77.0
Prestaties in kunst en literatuur	65.3	68.3	62.2	64.7	63.5	64.1	67.1
Het systeem van sociale zekerheid	63.7	61.5	66.0	60.4	75.5	63.6	70.2
Nederlandse economische prestaties	54.2	49.1	59.2	51.4	63.5	54.3	55.4
De manier waarop democratie werkt	53.0	50.7	55.3	49.3	64.0	52.9	54.3
Eerlijke en gelijkwaardige behandelingen van alle groepen in de samenleving	41.6	37.9	45.4	39.4	48.3	41.6	42.4

Allereerst wordt in tabel 4.2 de mate van trots op een aantal verschillende aspecten van de Nederlandse samenleving beschreven. Hierdoor wordt duidelijk, dat sport gezien wordt als een belangrijk aspect van Nederland om trots op te zijn. In de tabel worden alleen de percentages respondenten dat trots tot zeer trots is op een bepaald aspect van Nederland weergegeven. In de kolom ‘totaal’ is te zien, dat prestaties in de sport, samen met wetenschappelijke en technologische prestaties, aspecten zijn, waarop Nederlanders het meest trots tot zeer trots zijn. Opvallend is dat vrouwen aangeven trotser te zijn op sportprestaties

dan dat mannen dat zijn. Laagopgeleiden zijn, zoals verwacht, trotser dan hoogopgeleiden. Autochtonen geven vaker aan trots te zijn op de topsportprestaties dan niet-westerse allochtonen.

De verdeling van trots, de schaal die in hoofdstuk drie is geconstrueerd, is hieronder weergegeven, uitgesplitst naar geslacht en leeftijd. In de kolom ‘totaal’ is te zien dat 38.7 procent het eens tot sterk eens is met de drie stellingen met betrekking tot trots. Mannen (42.1%) lijken in het algemeen trotser op Nederland dan vrouwen (35.5%). Vrouwen zijn vaker neutraal dan mannen wat betreft de trots-stellingen. Zowel bij mannen als bij vrouwen geeft de oudste leeftijdsgroep aan het meest trots te zijn. Wat echter opvalt is, dat jonge vrouwen (18-34 jaar) minder trots zijn op Nederland dan vrouwen in de andere twee leeftijdscategorieën. Terwijl bij mannen juist de middelste groep (35-49 jaar) aangeeft minder trots te zijn dan de andere twee leeftijdsgroepen.

Tabel 4.3: de verdeling van trots zijn op Nederland in percentages, uitgesplitst naar geslacht en leeftijd

Schaal met betrekking tot mate van trots ⁷	Vrouw				Man				Totaal
	Totaal vrouw	18-34	35-49	50+	Totaal man	18-34	35-49	50+	
(Sterk) mee eens	35.5	29.7	31.0	40.3	42.1	44.1	37.8	46.1	38.7
Neutraal	52.2	55.7	54.1	50.8	46.6	44.5	49.3	43.6	49.4
(Sterk) mee oneens	12.3	14.5	14.9	8.9	11.4	11.4	12.9	10.3	11.9

Tabel 4.4: de verdeling van trots zijn op Nederland in percentages, uitgesplitst naar opleiding en etniciteit

Schaal met betrekking tot mate van trots ⁷	Laag opgeleid	Hoog opgeleid	Autochtoon	Niet-westerse allochtoon
(Sterk) mee eens	41.0	31.7	40.4	23.4
Neutraal	48.6	51.9	48.8	54.7
(Sterk) mee oneens	10.3	16.3	10.7	21.8

In tabel 4.4 is de trots op Nederland verdeling uitgesplitst naar opleiding en etniciteit. Wanneer naar opleiding wordt gekeken, wordt duidelijk, dat laagopgeleiden (41%) trotser zijn op Nederland dan hoogopgeleiden (31.7%). Hoogopgeleiden (16.3%) zijn het vaker oneens met de stellingen dan laagopgeleiden (10.3%).

⁷ De schaal met betrekking tot de mate van trots is samengesteld door drie stellingen: ‘ik ben trots op Nederland als geheel’, ‘Ik wil liever een Nederlander zijn dan bij enig ander volk in de wereld horen’ en ‘Het zou een betere wereld zijn wanneer mensen uit andere landen meer zoals de Nederlanders zouden zijn’.

Ook de variabele etniciteit laat duidelijke verschillen zien. Van de niet-westerse allochtonen is 23.4 procent het (sterk) eens met de stellingen met betrekking tot trots, terwijl dit percentage voor autochtonen logischerwijs hoger ligt (40.4%). Niet-westerse allochtonen zijn het vaker (sterk) oneens met de stellingen dan autochtonen (respectievelijk 21.8% en 10.7%).

In tabellen 4.5 en 4.6 is de verdeling van verbondenheid met Nederland in percentages weergegeven en uitgesplitst naar geslacht, leeftijd, opleiding en etniciteit. Meer dan de helft van de respondenten (66.5%) voelt zich met Nederland verbonden. De verschillen tussen mannen en vrouwen met betrekking tot de mate van verbondenheid met Nederland zijn erg klein. Opvallend is dat naarmate men ouder is, men sterker verbonden is met Nederland. Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen.

Tussen de verschillende opleidingsniveaus is weinig verschil te zien met betrekking tot de mate van verbondenheid. Daarnaast is te zien dat autochtonen (67.9%) zich sterker met Nederland verbonden voelen dan niet-westerse allochtonen (53.3%).

Tabel 4.5: de verdeling van verbondenheid met Nederland in percentages, uitgesplitst naar geslacht en leeftijd

Ik voel me sterk met Nederland verbonden	Vrouw				Man				Totaal
	Totaal vrouw	18-34	35-49	50+	Totaal man	18-34	35-49	50+	
(Sterk) mee eens	65.2	55.1	62.7	73.3	67.9	62.1	64.3	75.6	66.5
Neutraal	26.2	32.1	27.8	22.0	24.4	28.3	26.5	18.9	25.3
(Sterk) mee oneens	8.6	12.8	9.5	4.7	7.7	9.6	9.1	5.5	8.2

Tabel 4.6: de verdeling van verbondenheid met Nederland in percentages, uitgesplitst naar opleiding en etniciteit

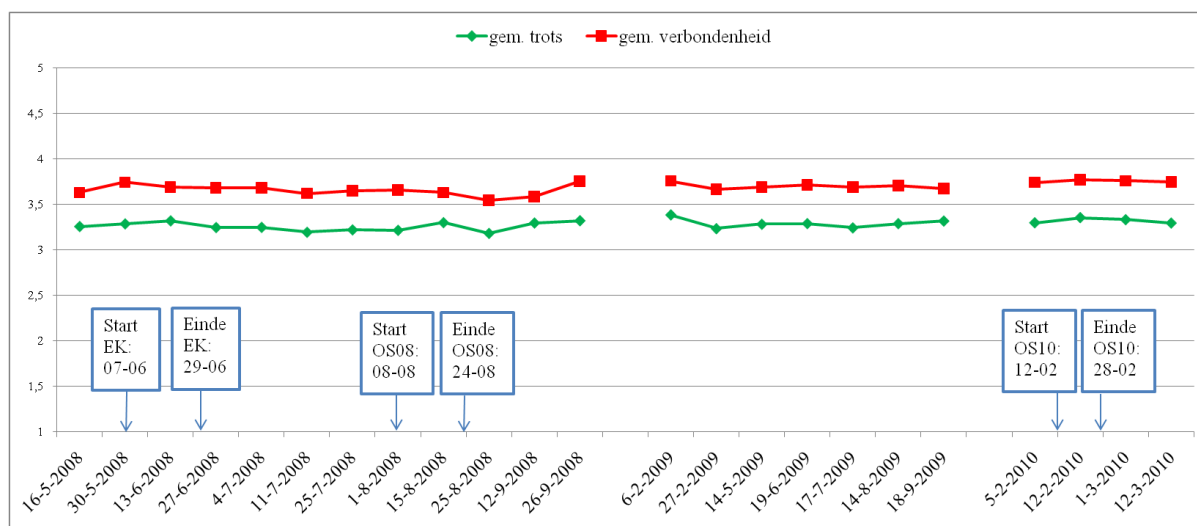
Ik voel me sterk met Nederland verbonden	Laag opgeleid	Hoog opgeleid	Autochtoon	Niet-westerse allochtoon
(Sterk) mee eens	67.0	65.1	67.9	53.3
Neutraal	25.1	26.0	24.6	31.9
(Sterk) mee oneens	7.9	8.9	7.5	14.7

4.1.1 Verschillen tussen sportieve evenementen

Tot nu toe is er alleen bestudeerd, welke verschillen en overeenkomsten er zijn voor geslacht, leeftijd, opleiding en etniciteit met betrekking tot gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Hieronder wordt echter weergegeven, hoe deze variabelen verschillen in ervaren gevoelens van nationale trots en verbondenheid tussen mei 2008 en maart 2010 (figuren 4.1 tot en met 4.5).

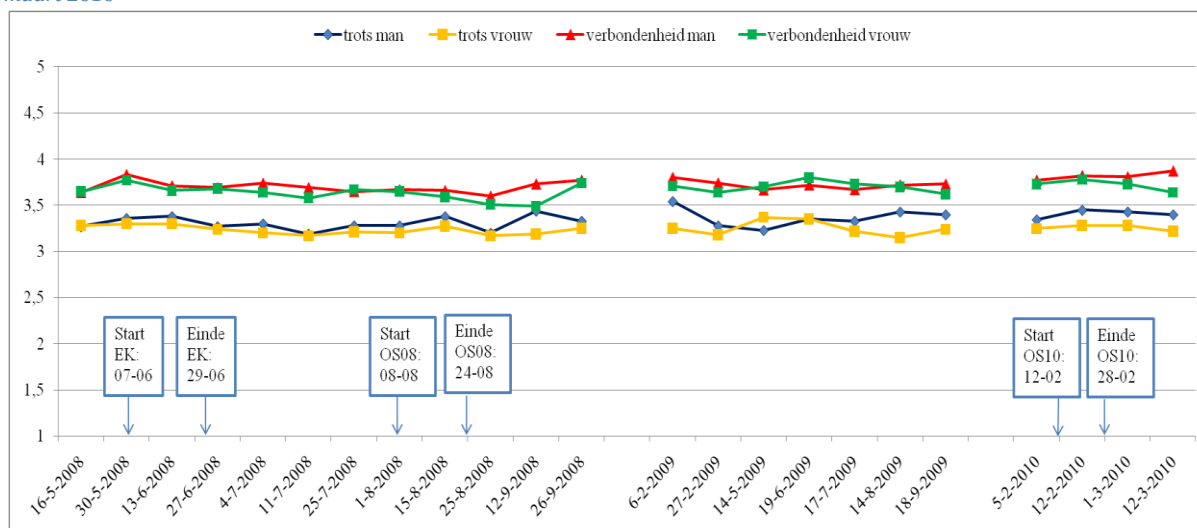
In figuur 4.1 is op de horizontale as de tijd in metingen chronologisch weergegeven. Op de verticale as is te zien, wat de gemiddelde score van de respondenten is op de variabelen ‘trots’ en ‘verbondenheid’. Beide lijnen laten eenzelfde soort trend zien in de onderzochte periode. De gemiddelde verbondenheid ligt echter de gehele tijd ongeveer één punt hoger dan de gemiddelde ervaren nationale trots. Dit betekent, dat mensen zich meer verbonden voelen met Nederland dan dat zij trots zijn op Nederland. Wanneer wordt gekeken naar verschillen in gemiddelde ervaren nationale trots en verbondenheid tussen voorjaar 2008 en voorjaar 2010, dan valt op dat deze gevoelens vrij stabiel zijn door de tijd heen. Wel is te zien, dat vóór het EK voetbal en tijdens de Olympische Spelen 2010 de verbondenheid en trots hoger zijn. Maar dit gevoel zakt een meting later weer terug naar het oude niveau. Opvallend is de stijging van gevoelens van trots en verbondenheid in september 2008 en het hoge niveau in februari 2009. De stijging in september 2008 zou een gevolg kunnen zijn van de economische crisis. Miles stelt namelijk dat ‘nationalisme een middel [is] om een gevoel van gemeenschappelijkheid te behouden, met name in perioden van conflict en crisis binnen een natie’ (Miles, 1989: 121). Een mogelijke verklaring voor het hoge niveau begin 2009 zou het WK allround schaatsen kunnen zijn dat op 7 en 8 februari is gehouden.

Figuur 4.1: verschil in gemiddelde ervaren gevoelens van trots en verbondenheid tussen mei 2008 en maart 2010

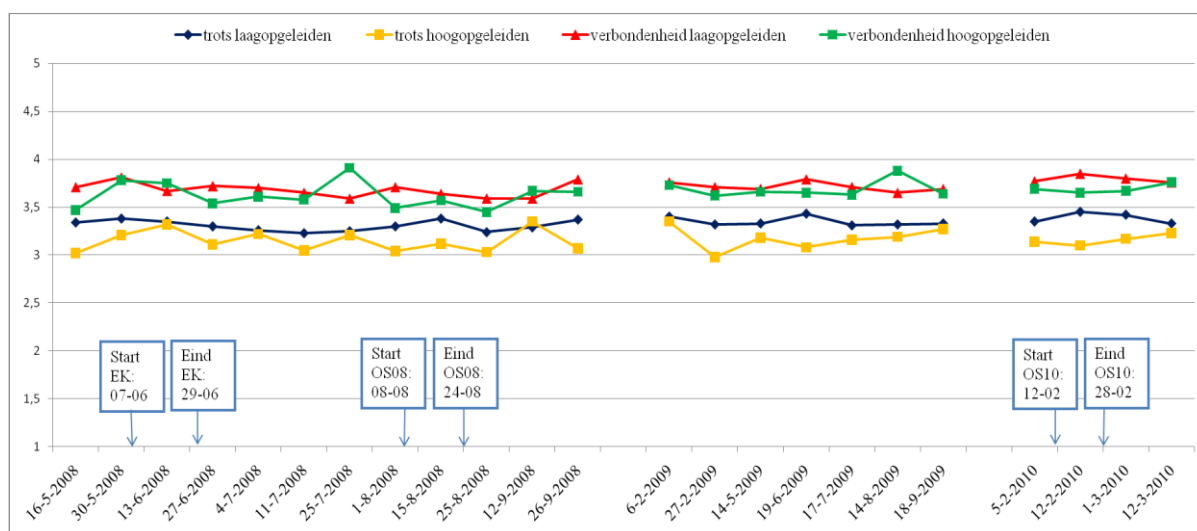

In figuur 4.2 zijn de verschillen in ervaren gevoelens van trots en verbondenheid uitgesplitst naar mannen en vrouwen. Te zien is, dat tijdens de metingen in 2008 en 2010 mannen in geringe mate hogere gevoelens van trots en verbondenheid hebben dan vrouwen in diezelfde periode. In 2009 hebben vrouwen echter bij één meting sterkere gevoelens van trots en verbondenheid.

Figuur 4.2: verschil in gemiddelde ervaren gevoelens van trots en verbondenheid, uitgesplitst naar sekse, tussen mei 2008 en maart 2010

Figuur 4.3: verschil in gemiddelde ervaren gevoelens van trots en verbondenheid, uitgesplitst naar opleidingsniveau, tussen mei 2008 en maart 2010

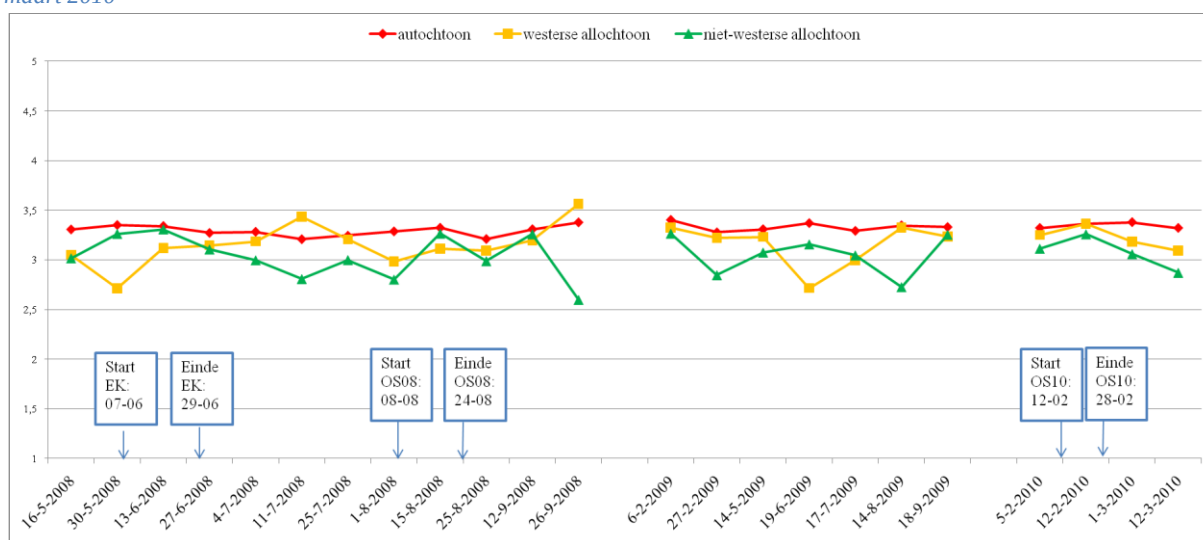
In figuur 4.3 zijn de verschillen in gemiddelde ervaren gevoelens van trots en verbondenheid uitgesplitst naar opleidingsniveau, weergegeven voor de periode voorjaar 2008 tot en met voorjaar 2010. Te zien is, dat laagopgeleiden trotser zijn in vergelijking met hoogopgeleiden. Opvallend is, dat hoogopgeleiden trotser lijken te worden voor het EK, terwijl laagopgeleiden eenzelfde niveau behouden. Daarnaast is het opvallend, dat het trotslevel van laagopgeleiden vrij stabiel is, terwijl dit gevoel voor hoogopgeleiden licht schommelt. Wanneer naar gevoelens van verbondenheid wordt gekeken, is te zien dat de verschillende opleidingsniveaus elkaar niet veel ontlopen.

Uit de verschillen tussen gevoelens van trots en verbondenheid tussen laag- en hoogopgeleiden valt op te maken, dat laagopgeleiden trotser zijn dan hoogopgeleiden, terwijl laag- en hoogopgeleiden zich ongeveer even sterk verbonden voelen met Nederland. Dit lijkt er op te duiden, dat gevoelens van verbondenheid meer voor hoogopgeleiden betekenen dan gevoelens van nationale trots.

De verschillen in gemiddelde ervaren gevoelens van nationale trots en verbondenheid, uitgesplitst naar etniciteit, zijn weergegeven in figuren 4.4 en 4.5. Gevoelens van trots en verbondenheid hebben eenzelfde trend voor autochtonen. Ook voor westerse en niet-westerse allochtonen lopen beide lijnen ongeveer volgens hetzelfde stramien. Wel zijn gevoelens van trots en verbondenheid voor autochtonen vrij stabiel in de periode voorjaar 2008 en voorjaar 2010, terwijl deze gevoelens voor westerse en niet-westerse allochtonen veel instabieler zijn. Dit is wellicht te verklaren door het lage aantal westerse en niet-westerse allochtonen per meting. Daarnaast is te zien, dat – zoals verwacht – autochtonen zowel trotser op als meer verbonden met Nederland zijn dan westerse en niet-westerse allochtonen.

Wanneer alleen gekeken wordt naar gevoelens van nationale trots, valt op dat voorafgaand aan het EK voetbal niet-westerse allochtonen een lichte stijging laten zien, maar tijdens en na het EK een sterke daling laten zien. Voor gevoelens van verbondenheid geldt dat niet-westerse allochtonen een daling laten zien voorafgaand aan en tijdens de Olympische Spelen 2008.

Figuur 4.4: verschil in gemiddelde ervaren gevoelens van nationale trots, uitgesplitst naar etniciteit, tussen mei 2008 en maart 2010

Figuur 4.5: verschil in gemiddelde ervaren gevoelens van verbondenheid, uitgesplitst naar etniciteit, tussen mei 2008 en maart 2010

4.1.2 Betrokkenheid

In tabel 4.7 is weergegeven, hoeveel procent van de respondenten het (sterk) eens is met de trots-stellingen, uitgesplitst naar wel of niet van plan zijn betrokken te zijn of daadwerkelijk betrokken te zijn bij een sportief evenement. Respondenten, die op één of meer manieren van plan zijn betrokken te zijn of daadwerkelijk betrokken waren bij een evenement, zijn vrijwel altijd trotser op Nederland dan respondenten, die op geen enkele manier betrokken zijn. Het lijkt erop dat door kijken, lezen of praten over deze evenementen mensen trotser worden, het kan echter ook zijn, dat trotse mensen meer betrokken zijn bij evenementen. Deze causale relatie kan hier niet worden vastgesteld. Daarnaast is te zien, dat er in gevoelens van trots bij het EK voetbal minder verschil zit wanneer uitgesplitst wordt naar mate van betrokkenheid, dan bij de beide Olympische Spelen. Er is minder variatie te zien bij het EK dan bij de Olympische Spelen.

Tabel 4.7: percentages respondenten dat het (sterk) eens is met de trots-stellingen uitgesplitst naar wel of niet van plan betrokken te zijn of daadwerkelijk betrokken zijn bij een sportief evenement

	Van plan betrokken te zijn			Daadwerkelijk betrokken geweest		
	EK (650)	OS2008 (650)	OS2010 (495)	EK (478)	OS2008 (495)	OS2010 (545)
Helemaal niet betrokken	28.4	29.8	25.0	30.9	21.9	20.3
Op één manier betrokken	38.0	39.5	42.1	38.8	33.9	45.6
Op twee manieren betrokken	54.2	22.1	38.5	23.8	30.6	40.0
Op drie manieren betrokken	27.8	43.9	41.0	26.8	37.0	50.0
Op vier manieren betrokken	42.6	44.6	41.2	40.7	42.5	48.6

In tabel 4.8 is weergegeven, hoeveel procent van de respondenten het (sterk) eens is met de verbondenheid-stelling, uitgesplitst naar wel of niet van plan zijn betrokken te zijn of daadwerkelijk betrokken zijn bij een sportief evenement. Voor gevoelens van verbondenheid is eenzelfde uitkomst te zien als bij gevoelens van trots hierboven genoemd. Echter er is weinig variatie te zien in gevoelens van verbondenheid, wanneer naar de daadwerkelijke betrokkenheid bij het EK wordt gekeken. Voor de andere vijf variabelen is te zien, dat de variatie groter is, en dat respondenten, die betrokken zijn op meerdere manieren, zich meer verbonden voelen. Echter kan ook hier de causale relatie niet worden vastgesteld. Het kan dus ook zijn dat meer verbonden respondenten meer betrokken zijn bij grote sport evenementen.

Tabel 4.8: percentages respondenten dat het (sterk) eens is met de verbondenheid-stelling uitgesplitst naar wel of niet van plan betrokken te zijn of daadwerkelijk betrokken zijn bij een sportief evenement

	Van plan betrokken te zijn			Daadwerkelijk betrokken geweest		
	EK (654)	OS2008 (654)	OS2010 (497)	EK (485)	OS2008 (494)	OS2010 (551)
Helemaal niet betrokken	55.6	48.3	55.3	64.7	35.4	48.6
Op één manier betrokken	64.5	68.7	72.0	68.4	63.5	72.8
Op twee manieren betrokken	60.3	49.3	65.7	66.7	63.5	62.1
Op drie manieren betrokken	69.4	73.8	84.2	65.1	71.7	81.8
Op vier manieren betrokken	85.2	78.6	83.3	70.4	77.5	81.3

4.2 Correlaties

Voordat de regressie analyses plaats vinden, wordt er eerst bestudeerd of er sprake is van sterk correlerende variabelen. Er is een correlatietabel gemaakt met daarin alle variabelen om zo te bepalen of en in welke mate er samenhang is tussen variabelen. Deze tabel is weergegeven in bijlage 5. Uit de tabel blijkt, dat er wel enkele extreme correlaties zijn (correlatie > 0.800), echter zijn deze goed te verklaren. Het betreft een aantal tijdvariabelen (zowel lineair als gekwadrateerd). Dit zorgt echter niet voor een vertekening van de resultaten. Naast deze sterke samenhang is er geen sprake van multicollineariteit wat betreft de andere variabelen.

4.3 Regressie analyse

In deze paragraaf worden door middel van verschillende regressiemodellen de hypothesen uit hoofdstuk twee getoetst. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van multipele regressie analyse, waardoor de verschillende hypothesen gecontroleerd worden voor andere onafhankelijke variabelen. Door stapsgewijs variabelen aan de vergelijking toe te voegen wordt inzicht verkregen in de mate, waarin de verschillende variabelen een rol spelen. Omdat er in dit

onderzoek sprake is van twee afhankelijke variabelen, worden er twee verschillende regressie analyses uitgevoerd. Voor beide afhankelijke variabelen worden voor zowel evenementen, die hebben plaatsgevonden in 2008 (EK voetbal en Olympische Spelen) als voor evenementen, die hebben plaatsgevonden in 2010 (Olympische Spelen) analyses uitgevoerd. Er wordt eenzijdig getoetst, omdat de hypothesen gericht zijn.

In dit onderzoek staat de invloed van topsportprestaties van Nederlandse sporters op gevoelens van trots en verbondenheid centraal. Er wordt verondersteld, dat significante positieve tijdvariabelen deels te verklaren zijn door de sportprestaties, die tijdens een groot sportevenement hebben plaatsgevonden. Door verschillende regressiemodellen te maken zou de invloed van topsportprestaties op gevoelens van trots en verbondenheid zichtbaar kunnen worden.

De regressie analyses worden besproken aan de hand van de hypothesen. De regressie analyses in tabellen 4.9 en 4.10 hebben trots als afhankelijke variabele en verbondenheid is de afhankelijke variabele in de regressie analyses in tabellen 4.11 en 4.12. Wat betreft de regressie analyses in tabellen 4.9 tot en met 4.12 worden in model 1 de controle variabelen, de sociaal-demografische kenmerken, zelf sporten en passieve sportinteresse toegevoegd. In model 2 wordt de lineaire tijdvariabele toegevoegd, gevolgd in model 3 door de gekwadrateerde tijdvariabele. Als laatste worden de interactietermen in model 4 toegevoegd. Alle variabelen zijn ook los van elkaar toegevoegd, wanneer hier een opvallend resultaat uitkwam is dit vermeld bij de desbetreffende hypothese.

(1a) nationale topsportprestaties zorgen voor een versterking van gevoelens van algemene nationale trots onder Nederlanders.

In model 2 worden de lineaire tijdvariabelen toegevoegd aan de regressie analyse in tabellen 4.9 en 4.10. Voor evenementen in 2008 is de tijdvariabele negatief significant. Dit betekent, dat respondenten minder trots zijn naarmate men qua tijd verder van de startdatum van een sportevenement is verwijderd. Tijdens sportieve evenementen in 2008 zijn respondenten dus iets trotser dan tijdens een periode zonder sportevenement. Voor de evenementen in 2010 is te zien, dat de lineaire tijdvariabele niet significant is. Dit betekent, dat nationale topsportprestaties niet zorgen voor een versterking van gevoelens van nationale trots. Hiermee wordt hypothese 1a verworpen voor evenementen in 2010 en bevestigd voor evenementen in 2008.

Tabel 4.9: regressie analyse voor controle variabelen, tijdvariabelen, sporten, passieve sportinteresse en sociaal-demografische kenmerken op gevoelens van nationale trots op Nederland voor evenementen in 2008

		Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
		B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.
Constante		3.075***	0.028	3.059***	0.042	3.125***	0.050	3.159***	0.056
Controle variabelen									
- Leeftijd		0.004***	0.005	0.004***	0.001	0.004***	0.001	0.004***	0.000
- Regio	3 grote steden	-0.027	0.023	-0.053	0.032	-0.052	0.032	-0.054	0.031
	Rest west	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Noord	-0.023	0.024	-0.041	0.033	-0.041	0.033	-0.045	0.033
	Oost	-0.019	0.020	-0.050	0.028	-0.051	0.027	-0.053	0.028
	Zuid	0.025	0.019	0.008	0.026	0.008	0.026	0.006	0.027
Onafhankelijke variabelen									
- Tijd (lineair)				0.001	0.000	-0.005*	0.003	-0.007*	0.003
- Tijd (gekwadrateerd)						0.000**	0.000	0.000**	0.000
- Sporten (ref=nee)		-0.005	0.014	-0.013	0.020	-0.014	0.019	0.013	0.039
- Passieve interesse (ref=nee)		0.157***	0.014	0.145***	0.022	0.145***	0.022	-0.159***	0.043
Sociaal-demografische kenmerken									
- Geslacht (ref=vrouw)		0.047***	0.016	0.038*	0.021	0.039*	0.020	-0.016	0.040
- Opleiding (ref=laag)		-0.140***	0.017	-0.119***	0.023	-0.120***	0.023	-0.213***	0.046
- Etniciteit	Autochtoon	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Westerse allochtoon	-0.151***	0.022	-0.160***	0.028	-0.145***	0.029	-0.297***	0.079
	Niet-westerse allochtoon	-0.231***	0.024	-0.225***	0.031	-0.209***	0.032	-0.022	0.099
Interacties									
- Man*evenementen 2008								0.003	0.002
- Opleiding* evenementen 2008								0.004**	0.002
- Westerse allochtoon* evenementen 2008								0.007*	0.004
- Niet-westerse allochtoon* evenementen 2008								-0.009*	0.005
- Sporten* evenementen 2008								-0.001	0.001
- Passieve interesse* evenementen 2008								-0.001	0.001
Adjusted R 2		0.050		0.045		0.046		0.048	
N		9475		5102		5102		5102	

* p< 0.05 **p< 0.01 ***p<0.001

Tabel 4.10: regressie analyse voor controle variabelen, tijdvariabelen, sporten, passieve sportinteresse en sociaal-demografische kenmerken op gevoelens van nationale trots op Nederland voor evenementen in 2010

		Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
		B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.
Constante		3.075***	0.028	3.016***	0.054	3.016***	0.057	3.028***	0.056
Controle variabelen									
- Leeftijd		0.004***	0.005	0.005***	0.001	0.005***	0.001	0.005***	0.001
- Regio	3 grote steden	-0.027	0.023	0.011	0.044	0.011	0.044	0.010	0.044
	Rest west	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Noord	-0.023	0.024	0.001	0.046	0.001	0.046	-0.001	0.046
	Oost	-0.019	0.020	0.030	0.038	0.030	0.038	0.029	0.038
	Zuid	0.025	0.019	0.087*	0.037	0.087*	0.037	0.087*	0.037
Onafhankelijke variabelen									
- Tijd (lineair)				-0.000	0.000	-0.000	0.001	-0.000	0.000
- Tijd (gekwadrateerd)						0.000	0.000		
- Sporten (ref=nee)		-0.005	0.014	0.023	0.027	0.023	0.027	0.009	0.035
- Passieve interesse (ref=nee)		0.157***	0.014	0.133***	0.030	0.133***	0.031	0.154***	0.040
<i>Sociaal-demografische kenmerken</i>									
- Geslacht (ref=vrouw)		0.047***	0.016	0.104***	0.028	0.104***	0.028	0.096**	0.037
- Opleiding (ref=laag)		-0.140***	0.017	-0.146***	0.032	-0.146***	0.032	-0.178***	0.041
- Etniciteit	Autochtoon	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Westerse allochtoon	-0.151***	0.022	-0.117**	0.043	-0.117**	0.043	-0.127**	0.052
	Niet-westerse allochtoon	-0.231***	0.024	-0.222***	0.051	-0.222***	0.051	-0.226***	0.060
Interacties									
- Man*evenement 2010								0.000	0.000
- Opleiding* evenement 2010								0.001	0.000
- Westerse allochtoon* evenement 2010								0.000	0.001
- Niet-westerse allochtoon* evenement 2010								0.000	0.001
- Sporten* evenement 2010								0.000	0.000
- Passieve interesse* evenement 2010								-0.000	0.000
Adjusted R 2		0.050		0.056		0.055		0.055	
N		9475		2462		2462		2465	

* p< 0.05 **p< 0.01 ***p<0.001

(2a) gevoelens van verhoogde nationale trots, die voortkomen uit topsportsucces, zullen een korte termijneffect hebben.

Door naar de gekwadrateerde tijdvariabelen te kijken wordt duidelijk of topsportsucces een korte termijneffect heeft. De gekwadrateerde tijdvariabele voor evenementen in 2008 is positief significant. Dit betekent, dat er sprake is van een korte termijneffect van afnemende gevoelens van trots. De gekwadrateerde tijdvariabele voor evenementen in 2010 is niet significant. Hypothese 2a wordt in eerste instantie bevestigd voor evenementen in 2008. Maar doordat de B erg klein is en de n erg groot, is de kans dat dit effect op toeval berust vrij groot. Voor het evenement in 2010 wordt hypothese 2a verworpen.

(3a) mannen koesteren sterkere gevoelens van nationale trots dan vrouwen omtrent sportieve evenementen.

In modellen 1 tot en met 3 van tabel 4.9 is te zien, dat mannen significant meer gevoelens van nationale trots bezitten dan vrouwen. Wanneer de interactieterm wordt toegevoegd in model 4 voor evenementen in 2008, is te zien dat geslacht niet meer significant is. Ook de interactieterm tijd en geslacht is niet significant.

In tabel 4.10 heeft geslacht in alle modellen een positieve significante invloed op gevoelens van trots. Dit betekent, dat mannen sterkere gevoelens van nationale trots koesteren dan vrouwen in 2010. In model 4 worden de interactietermen toegevoegd, waaronder geslacht in combinatie met tijd. De interactieterm met betrekking tot geslacht is niet significant. Dit betekent, dat mannen geen sterkere gevoelens van nationale trots koesteren omtrent sportieve evenementen dan vrouwen. Dit betekent dat hypothese 3a wordt verworpen.

(4a) laagopgeleiden hebben sterkere gevoelens van nationale trots dan hoogopgeleiden omtrent sportieve evenementen.

In modellen 1 tot en met 4 is te zien, dat opleiding een negatief significant effect heeft op gevoelens van nationale trots. Dit betekent, dat hoogopgeleiden minder trots zijn op Nederland dan laagopgeleiden. Dit geldt voor beide jaren waarin grote sportieve evenementen plaatsvonden. Wanneer gekeken wordt naar de interactietermen met betrekking tot opleidingsniveau en tijd in model 4, wordt duidelijk, dat alleen de interactieterm met betrekking tot opleidingsniveau in 2008 significant is. Aan de hand van de regressievergelijking (hier niet weergegeven) is berekend wat dit betekent. Voor zowel laag- als hoogopgeleiden nemen de gevoelens van trots af na een evenement, echter voor hoogopgeleiden iets minder sterk dan voor laagopgeleiden. Wel blijft het trotslevel van

laagopgeleiden hoger dan dat van hoogopgeleiden. Dit betekent, dat hypothese 4a wordt bevestigd voor evenementen in 2008.

(5a) westerse en niet-westerse allochtonen hebben in het algemeen minder sterke gevoelens van nationale trots met betrekking tot Nederland dan autochtonen.

Het effect van etniciteit op gevoelens van nationale trots op Nederland is negatief significant in modellen 1 tot en met 4, behalve voor niet-westerse allochtonen in 2008. Dit betekent, dat autochtonen sterkere gevoelens van nationale trots kennen dan westerse en niet-westerse allochtonen in 2010 en dat autochtonen sterkere gevoelens van trots hebben dan westerse allochtonen in 2008. Dit komt overeen met hypothese 5a en deze wordt dan ook bevestigd.

(6a) autochtonen hebben sterkere gevoelens van nationale trots dan westerse en niet-westerse allochtonen omtrent sportieve evenementen.

Wanneer gekeken wordt naar de interactietermen met betrekking tot tijd en etniciteit, is te zien dat deze alleen significant zijn voor evenementen in 2008. De interactieterm tijd en westerse allochtonen is positief significant. Dit betekent, dat gevoelens van trots afnemen voor zowel westerse allochtonen als voor de andere respondenten. Echter nemen deze gevoelens sterker af voor westerse allochtonen. De interactieterm met betrekking tot tijd en niet-westerse allochtonen is negatief significant. Dit betekent dat wanneer respondenten verder verwijderd zijn van een evenement in 2008 het trots gevoel afneemt, echter neemt dit gevoel voor niet-westerse allochtonen sneller af dan voor westerse allochtonen en autochtonen. Ook deze interactietermen zijn geïnterpreteerd aan de hand van de regressievergelijking (hier niet weergegeven). Hypothese 6a wordt verworpen voor evenementen in 2010, maar bevestigd voor evenementen in 2008.

Een verklaring hiervoor kan wellicht gevonden worden in de focusgroep, die heeft plaatsgevonden. Zes Turkse jongeren zijn ondervraagd. Alle jongeren geven aan trots te zijn op hun Turkse afkomst. Eén jongere geeft aan trots te zijn om in Nederland te wonen en deel uit te maken van de Nederlandse samenleving. Later in het gesprek geven enkele jongeren aan dat de mogelijkheden in Nederland beter zijn dan in Turkije en dat dit ervoor zorgt, dat ze graag in Nederland wonen. Zo noemen zij dat er betere kansen, beter werk en een hoger inkomen is in Nederland. Twee jongeren geven expliciet aan trots te zijn op zowel hun Turkse als hun Nederlandse afkomst, terwijl één jongere aangeeft zich voor 75 procent Turks te voelen en voor 25 procent Nederlands.

De jongeren zijn allen fan van een Turkse voetbalclub. Wanneer gevraagd wordt of ze ook trots zijn op Nederlandse sporters of teams, antwoorden vijf jongeren bevestigend. Ze noemen hierbij schaatsen:

‘Dat was wel jammer van die schaatsjongen. Ja ik weet niet hoe die heet, maar die ging toch van die baan naar de andere baan. Dat was wel jammer anders was hij toch wel kampioen.’
‘Sven Kramer.’

‘Juist. Eerlijk gezegd ik weet de namen niet. Das wel zoiets. Van voetbal weet ik dat wel, das iets anders. Zoals Sneijder, zoiets weet je wel, omdat je voetbal volgt, maar schaatsen enzovoorts die Nederlandse dingen, dat soort dingen weet ik niet. Maar natuurlijk heb je wel het idee van kom op hé Nederlander winnen. Dat wel, dat is altijd zo.’ (focusgroep, 2010)

De interesse in typische Nederlandse sporten lijkt niet echt aanwezig te zijn bij deze jongere, maar wel het gevoel dat hij graag ziet dat Nederland wint.

Een aantal jongeren geven aan trots te zijn wanneer Nederland en wanneer Turkije een medaille zouden winnen of een overwinning zouden boeken. Twee jongeren stellen, dat zij even trots zijn op beiden, alleen minder trots op Nederland, wanneer autochtone Nederlanders je vernederen. Een voorbeeld hiervan:

‘Ik zit in de klas, Nederland wint, ik ben heel blij voor hun. Dan zeggen klasgenoten tegen mij: Nederland heeft gewonnen hé, ja verder gekomen dan Turkije. Dan heb ik zoiets van hadden jullie maar verloren, dan konden jullie ook niets zeggen, weet je.’ (focusgroep, 2010)

Uit dit citaat komt naar voren dat deze persoon met Nederland meeleeft en graag ziet, dat er wordt gewonnen, maar daarbij wel graag wordt gerespecteerd.

Een andere jongere zegt, dat de gevoelens van trots voor Turkse sportprestaties langer aanhouden dan voor Nederlandse sportprestaties:

‘Ja ik ben eerlijk, zoals gister had je wedstrijd Turkije tegen Tsjechië. Wij hebben 2-1 gewonnen, ik ben keiblij geworden. Maar als Nederland wint, ja goed zo. Maar 2 dagen later ben ik het al vergeten.’ (focusgroep, 2010)

Hieruit blijkt dat hij blij is dat Nederland wint. Echter wanneer Turkije wint, is hij extreem blij.

(8a) sporters hebben sterkere gevoelens van nationale trots dan niet sporters omtrent sportieve evenementen.

In alle modellen is het hoofdeffect van ‘zelf sporten’ niet significant. Dit geldt zowel voor tabel 4.9 als voor tabel 4.10. Wanneer gekeken wordt naar deze variabele in combinatie met de tijdvariabele voor evenementen in 2008 en 2010, blijkt dat ook deze variabelen niet significant zijn. Hypothese 8a wordt dus verworpen.

(9a) iemand die geïnteresseerd is in het kijken van sport, zal sterkere gevoelens van trots hebben dan iemand die niet geïnteresseerd is in het kijken van sport, omtrent sportieve evenementen.

In modellen 1 tot en met 4 is de variabele passieve sportinteresse positief significant. Mensen, die geïnteresseerd zijn in sport bekijken, hebben sterkere gevoelens van nationale trots dan mensen, die niet geïnteresseerd zijn in sport bekijken. Dit geldt zowel voor evenementen in 2008 en 2010. Echter, geen van de interactietermen met betrekking tot geïnteresseerd zijn in sport bekijken en tijd heeft een significant effect op gevoelens van nationale trots. Hypothese 9a wordt dus verworpen.

In tabellen 4.11 en 4.12 worden de regressie analyses met gevoelens van verbondenheid als afhankelijke variabele weergegeven. Tabel 4.11 betreft evenementen in 2008 en tabel 4.12 evenementen in 2010.

(1b) nationale topsportprestaties zorgen voor meer algemene verbondenheid met Nederland onder Nederlanders.

In model 2 van tabellen 4.11 en 4.12 zijn de lineaire tijdvariabelen toegevoegd aan de regressie analyse met als afhankelijke variabele gevoelens van verbondenheid met Nederland. Voor beide jaren zijn de tijdvariabelen negatief significant. Dit betekent, dat gevoelens van verbondenheid afnemen, naarmate men qua tijd verder van de startdatum van een evenement geraakt. Respondenten voelen zich iets meer verbonden tijdens een sportief evenement dan tijdens een periode zonder sportevenement. Hypothese 1b wordt bevestigd voor evenementen in 2008. In eerste instantie wordt deze hypothese ook bevestigd voor evenementen in 2010, echter de kans, dat dit effect op toeval berust, is erg groot, omdat de B zeer klein is en de n erg groot. Daarom wordt hypothese 1b verworpen voor evenementen in 2010.

Tabel 4.11: regressie analyse voor controle variabelen, tijdvariabelen, sporten, passieve sportinteresse en sociaal-demografische kenmerken op gevoelens van verbondenheid met Nederland voor evenementen in 2008

		Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
		B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.
Constante		3.220***	0.033	3.3207***	0.052	3.272***	0.062	3.289***	0.068
Controle variabelen									
- Leeftijd		0.010***	0.001	0.010***	0.000	0.010***	0.001	0.010***	0.001
- Regio	3 grote steden	-0.045	0.028	-0.053	0.039	-0.051	0.039	-0.051	0.039
	Rest west	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Noord	-0.052	0.029	-0.046	0.041	-0.046	0.041	-0.048	0.041
	Oost	-0.003	0.024	-0.004	0.034	-0.004	0.034	-0.005	0.034
	Zuid	-0.052*	0.023	-0.037	0.032	-0.036	0.032	-0.038	0.032
Onafhankelijke variabelen									
- Tijd (lineair)	EK 2008			0.001	0.001	0.006*	0.004	-0.007*	0.004
- Tijd (gekwadrateerd)	EK 2008					0.000*	0.000	0.000*	0.000
- Sporten (ref=nee)		0.037	0.017	0.041*	0.024	0.041*	0.024	0.062	0.048
- Passieve interesse (ref=nee)		0.165***	0.019	0.182***	0.027	0.182***	0.027	0.210***	0.053
Sociaal-demografische kenmerken									
- Geslacht (ref=vrouw)		-0.004	0.017	-0.018	0.025	-0.017	0.025	-0.072	0.050
- Opleiding (ref=laag)		-0.020	0.020	-0.018	0.027	-0.018	0.028	-0.024	0.056
- Etniciteit	Autochtoon	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Westerse allochtoon	-0.174***	0.026	-0.189***	0.035	-0.174***	0.035	-0.254**	0.097
	Niet-westerse allochtoon	-0.207***	0.030	-0.232***	0.038	-0.216***	0.039	-0.190	0.122
Interacties									
- Man*evenement 2008								0.003	0.002
- Opleiding* evenement 2008								0.000	0.002
- Westerse allochtoon* evenement 2008								0.004	0.004
- Niet-westerse allochtoon* evenement 2008								-0.001	0.006
- Sporten* evenement 2008								-0.001	0.001
- Passieve interesse* evenement 2008								-0.001	0.002
Adjusted R 2		0.055		0.051		0.052		0.051	
N		9519		5122		5122		5122	

* p< 0.05 **p< 0.01 ***p<0.001

Tabel 4.12: regressie analyse voor controle variabelen, tijdvariabelen, sporten, passieve sportinteresse en sociaal-demografische kenmerken op gevoelens van verbondenheid met Nederland voor evenementen in 2010

		Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
		B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.
Constante		3.220***	0.033	3.188***	0.064	3.198***	0.067	3.204***	0.066
Controle variabelen									
- Leeftijd		0.010***	0.001	0.012***	0.001	0.012***	0.001	0.012***	0.001
- Regio	3 grote steden	-0.045	0.028	-0.031	0.052	-0.031	0.052	-0.031	0.052
	Rest west	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Noord	-0.052	0.029	-0.069	0.055	-0.069	0.055	-0.074	0.055
	Oost	-0.003	0.024	0.021	0.045	0.021	0.045	0.019	0.045
	Zuid	-0.052*	0.023	-0.044	0.043	-0.043	0.043	-0.044	0.043
Onafhankelijke variabelen									
- Tijd (lineair)	EK 2008			-0.000*	0.000	0.001	0.001	-0.001*	0.000
- Tijd (gekwadrateerd)	EK 2008					-0.000	0.000		
- Sporten (ref=nee)		0.037	0.017	0.050	0.032	0.050	0.032	-0.000	0.042
- Passieve interesse (ref=nee)		0.165***	0.019	0.136***	0.036	0.135***	0.036	0.177***	0.047
Sociaal-demografische kenmerken									
- Geslacht (ref=vrouw)		-0.004	0.017	0.025	0.033	0.025	0.033	0.031	0.044
- Opleiding (ref=laag)		-0.020	0.020	-0.017	0.037	-0.017	0.037	-0.055	0.048
- Etniciteit	Autochtoon	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Westerse allochtoon	-0.174***	0.026	-0.168***	0.051	-0.168***	0.051	-0.181**	0.061
	Niet-westerse allochtoon	-0.207***	0.030	-0.169**	0.060	-0.169**	0.060	-0.172**	0.071
Interacties									
- Man*evenement 2010								-0.000	0.000
- Opleiding* evenement 2010								0.001	0.001
- Westerse allochtoon* evenement 2010								0.000	0.001
- Niet-westerse allochtoon* evenement 2010								0.000	0.002
- Sporten* evenement 2010								0.001*	0.000
- Passieve interesse* evenement 2010								-0.001	0.001
Adjusted R 2		0.055		0.069		0.068		0.069	
N		9519		2477		2477		2477	

* p< 0.05 **p< 0.01 ***p<0.001

(2b) gevoelens van verhoogde verbondenheid, die voortkomen uit topsportsucces, zullen een korte termijneffect hebben.

In model 3 worden de gekwadrateerde tijdvariabelen toegevoegd. Te zien is, dat de gekwadrateerde tijdvariabele niet significant is voor evenementen in 2010, maar wel voor evenementen in 2008. In model 4 is de gekwadrateerde tijdvariabele voor evenementen in 2008 nog steeds positief significant. Dit betekent, dat er sprake is van een korte termijneffect van gevoelens van verbondenheid, voortkomend uit topsportprestaties. In eerste instantie wordt hypothese 2b bevestigd voor evenementen in 2008. De B is echter zeer klein en de n juist vrij groot, waardoor de kans groot is, dat het verband op toeval berust. Hierdoor wordt hypothese 2b verworpen.

(3b) mannen koesteren sterkere gevoelens van verbondenheid dan vrouwen omtrent sportieve evenementen.

In alle modellen in tabellen 4.11 en 4.12 is er geen significant effect van geslacht op gevoelens van verbondenheid met Nederland gevonden. Wanneer gekeken wordt naar deze variabele in combinatie met de tijdvariabelen evenementen in 2008 en in 2010, blijkt dat de interactietermen niet significant zijn. Mannen koesteren dus geen sterkere gevoelens van verbondenheid dan vrouwen omtrent sportieve evenementen. Hypothese 3b wordt verworpen.

(4b) laagopgeleiden hebben sterkere gevoelens van verbondenheid dan hoogopgeleiden omtrent sportieve evenementen.

Voor de variabele opleidingsniveau is te zien, dat deze in geen van de vier modellen een significante invloed heeft op gevoelens van verbondenheid met Nederland. Ook de interactietermen met betrekking tot opleidingsniveau en tijd, zijn niet significant. Dit betekent, dat er geen significant verschil bestaat in gevoelens van verbondenheid tussen laag- en hoogopgeleiden omtrent sportieve evenementen. Hypothese 4b wordt dus verworpen.

(5b) allochtonen hebben in het algemeen minder sterke gevoelens van verbondenheid met betrekking tot Nederland dan autochtonen.

In modellen 1 tot en met 3 zijn de variabelen westerse en niet-westerse allochtonen negatief significant. In model 4 ook, behalve niet-westerse allochtonen in 2008. Voor de significante verbanden betekent dit, dat autochtonen sterkere gevoelens van verbondenheid met Nederland kennen dan zowel westerse als niet-westerse allochtonen. Hypothese 5b wordt dan ook bevestigd.

(6b) autochtonen hebben sterkere gevoelens van verbondenheid dan westerse en niet-westerse allochtonen omtrent sportieve evenementen.

Zowel de interactietermen met betrekking tot westerse als niet-westerse allochtonen zijn niet significant. Dit betekent, dat er geen significant verschil bestaat in ervaren gevoelens van verbondenheid tussen autochtonen en westerse en niet-westerse allochtonen omtrent sportieve evenementen. Hypothese 6b wordt dan ook verworpen.

Ondanks dat er geen verschil wordt gevonden voor de interactietermen, kan er in de focusgroep, die heeft plaatsgevonden, wellicht een uitleg worden gevonden voor het gegeven, dat autochtonen zich in het algemeen meer verbonden voelen. Zes Nederlands-Turkse jongeren zijn ondervraagd. Vijf jongeren geven aan, dat de plek, waar ze zijn, bepaalt of zij zich Nederlander of Turk voelen. Zo zeggen zij, dat ze zich meer Nederlander voelen, wanneer ze op school of op het werk zijn, maar wanneer ze bij familie, in de moskee of op vakantie zijn, voelen ze zich Turk. Eén jongere stelt, dat de cultuur zo anders is, dat hij daarom meer omgaat met Turkse Nederlanders dan met autochtone Nederlanders en zich daardoor meer Turks voelt.

Drie jongeren beschrijven hierbij, dat de Turkse cultuur anders is dan de Nederlandse cultuur. Wanneer ze thuis zijn, hoeven ze bijvoorbeeld niet iedere keer uit te leggen, waarom ze bijvoorbeeld geen alcohol drinken. Ze zijn bij gelijkgestemden en dat gaat vanzelf. Men voelt zich veilig in de eigen kring.

‘Wij voelen ons hier veiliger in de moskee zeg maar. Hier zijn we allemaal samen.’
(focusgroep, 2010)

Daarnaast geven ze aan, dat hun taalvermogen een obstakel vormt. Wanneer ze bijvoorbeeld met hun ouders willen praten, moet dat in het Turks. Eén jongere zegt hierover:

‘Hij (vader) verstaat je misschien wel, maar hij praat toch Turks terug. Daarom hebben wij op deze leeftijd, die van 1990/1995 (geboortejaar), problemen met Nederlands, omdat onze ouders geen Nederlands kunnen. Kijk, wij kunnen later allemaal Nederlands en hebben een beter baantje en onze kinderen, weet ik zeker, voelen zich dan meer Nederlander.’
(focusgroep, 2010)

De veronderstelling uit hoofdstuk twee was, dat allochtonen een dubbele loyaliteit kennen en daardoor minder gevoelens van trots en verbondenheid met betrekking tot Nederland zullen hebben. Uit de gegevens van de focusgroep komt naar voren, dat deze Turkse jongeren zowel gevoelens van trots en verbondenheid kennen met Turkije als met Nederland. Per jongere verschilt de mate van trots en verbondenheid. Uit deze gegevens lijkt naar voren te komen, dat gevoelens van verbondenheid samenhangen met de omgeving. Wanneer een jongere in een Turkse omgeving is (bijvoorbeeld thuis of in de moskee), dan voelt hij zich meer Turks dan wanneer hij in een Nederlandse omgeving is (op school, op het werk). Daarnaast komt naar voren, dat Nederlands topsportsucces wordt aangemoedigd door deze groep jongeren, maar dat Turks topsportsucces langer in hun geheugen gegrift zal staan. De veronderstelling wordt voor deze groep jongeren bevestigd voor gevoelens van trots, maar niet voor gevoelens van verbondenheid.

Wel moet er een kanttekening gemaakt worden. Omdat er slechts één focusgroep heeft plaatsgevonden, zijn de gevonden resultaten (en daaraan voorafgaand de labels) alleen geldig voor deze interviewgegevens. Wel zijn de gevonden resultaten met betrekking tot gevoelens van trots in overeenstemming met eerder gevonden literatuur, waardoor het aannemelijk is, dat deze resultaten ook voor andere mensen gelden. Desalniettemin zijn deze resultaten niet representatief voor de groep niet-westerse allochtonen.

(8b) sporters hebben sterkere gevoelens van verbondenheid dan niet sporters omtrent sportieve evenementen.

Zelf sporten is alleen significant in modellen 2 en 3 van tabel 4.11 (verbondenheid in 2008). Het verband is positief; dit betekent, dat mensen, die zelf sporten, zich meer met Nederland verbonden voelen in 2008. Wanneer gekeken wordt naar zelf sporten in combinatie met de tijdvariabele, blijkt dat deze alleen significant is voor evenementen in 2010. Deze is geïnterpreteerd aan de hand van de regressievergelijking (hier niet weergegeven). Wanneer respondenten verder van een toernooi verwijderd zijn, blijven sporters even verbonden, terwijl niet-sporters zich minder verbonden voelen. Hypothese 8b wordt dus bevestigd.

(9b) iemand die geïnteresseerd is in sport bekijken, zal sterkere gevoelens van verbondenheid hebben dan iemand die niet geïnteresseerd is in sport bekijken, omtrent sportieve evenementen.

In modellen 1 tot en met 4 is de variabele passieve sportinteresse positief significant in beide tabellen. Dit betekent, dat wanneer respondenten meer geïnteresseerd zijn in sport bekijken, zij zich meer verbonden voelen met Nederland. In model 4 worden de interactietermen met betrekking tot passieve sportinteresse en tijd toegevoegd aan de analyse. Echter geen van beide interactietermen is significant. Dit betekent, dat er geen significant verschil bestaat in gevoelens van verbondenheid tussen respondenten, die geïnteresseerd zijn in sport kijken en respondenten, die deze interesse niet hebben, omtrent sportieve evenementen. Hypothese 9b wordt dus verworpen.

Hypothesen 7a en 7b worden besproken aan de hand van tabellen 4.13 en 4.14. Iedere kolom 'Meting' betreft een aparte regressie analyse, omdat deze variabelen slechts bij één meting is bevraagd en dus niet vergelijkbaar zijn.

(7a) naarmate iemand meer naar de Olympische Spelen en/of het EK voetbal kijkt, luistert of er over leest, zal deze persoon trotser zijn op Nederland in het algemeen.

In tabel 4.13 zijn de regressie analyses weergegeven met als afhankelijke variabele gevoelens van nationale trots. In de regressie analyses, genaamd 'Meting 0', 'Meting 3', 'Meting 19' en 'Meting 21', zijn de sportbetrokkenheidsvariabelen niet significant. In de analyse 'Meting 9' is de variabele betrokkenheid na de Olympische Spelen 2008 wel significant. Er is een positief verband gevonden en dit betekent, dat wanneer mensen meer naar de Olympische Spelen 2008 hebben gekeken, geluisterd of gelezen zij trotser zijn op Nederland in het algemeen. Hiermee wordt hypothese 7a alleen bevestigd voor na de Olympische Spelen 2008.

Tabel 4.13: regressie analyse voor controle variabelen, sportbetrokkenheid, tijd en sociaal-demografische kenmerken op gevoelens van trots op Nederland

		Meting 0 ⁸		Meting 3 ⁸		Meting 9 ⁸		Meting 19 ⁸		Meting 21 ⁸	
		B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.
Constante		3.163***	0.115	3.164***	0.133	2.949***	0.119	3.008***	0.117	3.006***	0.118
Controle variabelen											
- Leeftijd		0.004*	0.002	0.001	0.002	0.003	0.002	0.005**	0.002	0.006***	0.002
- Regio	3 grote steden	0.014	0.096	0.116	0.097	0.020	0.101	0.050	0.095	-0.069	0.093
	Rest west	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Noord	-0.112	0.094	-0.057	0.105	0.026	0.102	0.105	0.100	-0.100	0.099
	Oost	-0.163*	0.079	0.206**	0.084	-0.056	0.088	0.010	0.083	-0.004	0.081
	Zuid	-0.082	0.074	0.129*	0.078	0.031	0.080	0.018	0.079	0.008	0.046
Onafhankelijke variabelen											
Sportbetrokkenheid	Betr. voor EK08	0.019	0.037								
	Betr. na EK08			0.001	0.031						
	Betr. voor OS08	0.016	0.038								
	Betr. na OS08					0.096***	0.028				
	Betr. voor OS10							0.044	0.031		
	Betr. na OS10									0.031	0.024
- Sporten		0.012	0.058	-0.058	0.059	0.030	0.062	0.071	0.059	0.104*	0.058
- Passieve interesse		0.071	0.067	0.052	0.064	0.038	0.070	0.116*	0.064	0.161**	0.061
Sociaal-demografische kenmerken											
- Geslacht (ref=vrouw)		0.071	0.054	0.068	0.059	0.046	0.060	-0.010	0.058	-0.024	0.056
- Opleiding (ref=laag)		-0.265***	0.064	-0.167**	0.068	-0.247***	0.071	-0.194**	0.066	-0.185**	0.066
- Etniciteit	Autochtoon	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Westerse allochtoon	-0.227**	0.092	-0.130	0.099	-0.081	0.102	-0.039	0.099	-0.203**	0.096
	Niet-westerse allochtoon	-0.276**	0.097	-0.170*	0.103	-0.171	0.107	-0.154	0.104	-0.224**	0.100
Adjusted R ²		0.054		0.026		0.049		0.037		0.073	
N		650		478		495		496		546	

* p< 0.05 **p< 0.01 ***p<0.001

(7b) naarmate iemand meer naar de Olympische Spelen en/of het EK voetbal kijkt, luistert of er over leest, zal deze persoon zich meer verbonden voelen met Nederland in het algemeen.

In tabel 4.14 is te zien, dat vijf van de zes variabelen met betrekking tot kijken, luisteren of lezen over sportieve evenementen positief significant zijn. Dit betekent, dat – naarmate mensen meer van plan zijn naar het EK voetbal/Olympische Spelen 2010 te gaan kijken, luisteren of er over te lezen – zij zich des te meer verbonden voelen met Nederland. Wanneer mensen meer naar het EK voetbal/Olympische Spelen 2008/2010 hebben gekeken, geluisterd of erover hebben gelezen, des te meer verbonden voelen deze personen zich met Nederland.

⁸ Meting 0 = 16-05-2008 t/m 22-05-2008; Meting 3 = 27-06-2008 t/m 03-07-2008; Meting 9 = 25-08-2008 t/m 31-05-2008; Meting 19 = 05-02-2010 t/m 11-02-2010; Meting 21 = 01-03-2010 t/m 07-03-2010

Alleen de variabelen betrokkenheid voorafgaand aan de Olympische Spelen 2008 is niet significant. Hierdoor wordt hypothese 7b bevestigd, behalve voor voorafgaand aan de Olympische Spelen 2008.

Tabel 4.14: regressie analyse voor controle variabelen, sportbetrokkenheid, tijd en sociaal-demografische kenmerken op gevoelens van verbondenheid met Nederland

		Meting 0 ⁹		Meting 3 ⁹		Meting 9 ⁹		Meting 19 ⁹		Meting 21 ⁹	
		B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.	B	St. E.
Constante		2.955***	0.136	3.293***	0.155	2.901***	0.149	3.125***	0.147	2.922***	0.135
Controle variabelen											
- Leeftijd		0.014***	0.002	0.009***	0.002	0.009***	0.003	0.010***	0.002	0.014***	0.002
- Regio	3 grote steden	0.000	0.106	0.018	0.113	-0.004	0.126	-0.005	0.120	0.071	0.102
	Rest west	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Noord	-0.139	0.110	-0.321**	0.121	0.081	0.129	0.013	0.127	-0.169	0.114
	Oost	-0.066	0.092	-0.029	0.098	0.121	0.110	0.049	0.104	0.058	0.094
	Zuid	-0.091	0.086	-0.008	0.091	0.023	0.100	-0.042	0.100	-0.029	0.088
Onafhankelijke variabelen											
Sportbetrokkenheid	Betr. voor EK08	0.117**	0.044								
	Betr. na EK08			0.066*	0.035						
	Betr. voor OS08	0.042	0.044								
	Betr. na OS08					0.170***	0.035				
	Betr. voor OS10							0.131***	0.039		
	Betr. na OS10									0.075**	0.027
- Sporten		0.004	0.068	-0.052	0.068	0.042	0.078	0.043	0.075	0.172**	0.067
- Passieve interesse		-0.036	0.078	0.050	0.075	0.024	0.087	0.051	0.080	0.138*	0.071
Sociaal-demografische kenmerken											
- Geslacht (ref=vrouw)		0.114*	0.064	-0.044	0.068	0.019	0.075	-0.014	0.073	-0.068	0.065
- Opleiding (ref=laag)		-0.230***	0.076	-0.111	0.079	-0.168*	0.089	-0.036	0.084	-0.054	0.076
- Etniciteit	Autochtoon	Ref.		Ref.		Ref.		Ref.		Ref.	
	Westerse allochtoon	-0.269**	0.108	-0.072	0.115	-0.182	0.128	-0.175	0.125	-0.181	0.112
	Niet-westerse allochtoon	-0.0288**	0.114	-0.168	0.121	-0.169	0.133	-0.214	0.132	-0.073	0.117
Adjusted R ²		0.110		0.048		0.082		0.063		0.110	
N		654		485		494		497		552	

* p< 0.05 **p< 0.01 ***p<0.001

⁹ Meting 0 = 16-05-2008 t/m 22-05-2008; Meting 3 = 27-06-2008 t/m 03-07-2008; Meting 9 = 25-08-2008 t/m 31-05-2008; Meting 19 = 05-02-2010 t/m 11-02-2010; Meting 21 = 01-03-2010 t/m 07-03-2010

5. Conclusie en discussie

In dit afsluitende hoofdstuk worden in paragraaf 5.1 conclusies getrokken met betrekking tot de gevonden resultaten in hoofdstuk vier. Aan de hand hiervan worden de onderzoeksvragen en de probleemstelling, opgesteld in hoofdstuk één, beantwoord. In paragraaf 5.2 worden de sterke en verbeterpunten van dit onderzoek besproken en daarnaast zullen enkele interessante punten voor vervolgonderzoek worden gegeven. In de laatste paragraaf worden enkele beleidsaanbevelingen gedaan.

5.1 Conclusie

Allereerst worden de resultaten met betrekking tot gevoelens van trots en verbondenheid beschreven. Daarna worden er verklaringen geven voor de gevonden resultaten en wordt de probleemstelling beantwoord.

5.1.1 Trots

Geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit en interesse in sport kijken hebben invloed op gevoelens van nationale trots. Mannen, oudere mensen, laagopgeleiden, autochtonen en mensen, die geïnteresseerd zijn in het kijken van sport, zijn trotser dan vrouwen, jongere mensen, hoogopgeleiden, allochtonen en mensen, die niet geïnteresseerd zijn in sport kijken. Maar hebben topsportprestaties een invloed op gevoelens van trots? Hiervoor is de invloed van topsportprestaties gemeten aan de hand van twee jaren, waarin grote sportevenementen hebben plaatsgevonden: 2008 (het Europees Kampioenschap voetbal 2008 en de Olympische Spelen 2008) en 2010 (de Olympische Spelen 2010). Er is geen eenduidig verschil gevonden voor perioden met grote sportieve evenementen in 2010 voor gevoelens van nationale trots. Grote sportevenementen in 2008 zorgen echter wel voor een lichte versterking van gevoelens van nationale trots. Dit verschil wordt voor sommige groepen teruggevonden. Voor zowel laag- als hoogopgeleiden nemen de gevoelens van trots af na een evenement, echter voor hoogopgeleiden iets minder sterk dan voor laagopgeleiden. De twee groepen komen dichterbij elkaar te liggen, echter blijven laagopgeleiden wel trotser dan hoogopgeleiden. Ook voor autochtonen en allochtonen blijken er verschillen te bestaan in gevoelens van trots tussen perioden met en zonder een groot sportevenement. Autochtonen en allochtonen zijn trotser tijdens een sportevenement dan in de periode ervoor en erna. De afname van gevoelens van trots is echter sterker voor westerse en niet-westerse allochtonen dan voor autochtonen. Ook passieve sportinteresse heeft invloed op de relatie gevoelens van trots en perioden met en

zonder grote sportieve evenementen. Naarmate iemand meer naar de Olympische Spelen 2008 heeft gekeken, geluisterd of er over heeft gelezen zal deze persoon trotser zijn op Nederland in het algemeen.

5.1.2 Verbondenheid

Gevoelens van verbondenheid kunnen worden verklaard door leeftijd, etniciteit en passieve sportinteresse. Oudere mensen, autochtonen en mensen, die geïnteresseerd zijn in sport kijken, koesteren sterkere gevoelens van verbondenheid met Nederland dan jongere mensen, allochtonen en mensen, die geen interesse hebben in het kijken van sport. Wanneer ook naar tijd wordt gekeken is te zien, dat grote internationale sportevenementen in 2008 zorgen voor een lichte versterking van gevoelens van verbondenheid met Nederland. Voor grote sportieve evenementen in 2010 wordt geen eenduidig verschil gevonden tussen perioden met en zonder sportevenement. Wel blijkt, dat wanneer mensen qua tijd verder verwijderd zijn van een groot sportief evenement in 2010, sporters zich even verbonden blijven voelen met Nederland, terwijl niet-sporters zich minder verbonden met Nederland voelen.

In hoofdstuk één zijn enkele onderzoeksvragen opgesteld. Deze gaan in op de verschillen tussen geslacht, opleiding en etniciteit, wanneer gekeken wordt naar gevoelens van nationale trots en verbondenheid, en waardoor deze verschillen mogelijk te verklaren zijn. Uit dit onderzoek en eerder onderzoek van Smith en Kim (2006) blijkt, dat mannen sterkere gevoelens van trots kennen dan vrouwen. Echter is er geen verschil, wanneer gekeken wordt naar perioden met en perioden zonder grote sporttoernooien. Opvallend is, dat mannen wel meer betrokken zijn bij grote sportieve evenementen, waardoor men juist een verschil zou verwachten. Betrokken zijn betekent hier naar wedstrijden/samenvattingen kijken, lezen over grote sportevenementen en praten over grote sportevenementen. Bij alle toernooien geeft meer dan de helft van de mannen en vrouwen aan op één of meerdere manieren betrokken te zijn geweest, daarentegen zijn mannen vaker op meer dan één manier betrokken geweest dan vrouwen. Dat mannen meer betrokken bij sport zijn, kan voortkomen uit de scheve historische verhouding tussen mannen en vrouwen wat betreft sport. Ondanks het feit, dat dit in de afgelopen eeuw verbeterd is, is de verhouding nog steeds ongelijk. Dit komt door het algemene beeld, dat mensen hebben van mannen en vrouwen, en doordat de veronderstelling, dat het 'onvrouwelijk' is om een gespierd fysiek lijf te hebben, nog steeds hoogtij viert (Hargreaves, 1994). Wat zorgt er dan voor, dat er geen verschil gevonden wordt tussen mannen en vrouwen tijdens grote sportevenementen wat betreft gevoelens van trots en

verbondenheid? Worden zij als het ware meegezogen door het enthousiasme van de mannen? Of leidt het samen iets ondernemen (in dit geval het Nederlands team aanmoedigen) alleen al tot meer saamhorigheid?

Er zijn verschillen met betrekking tot opleidingsniveau. Naarmate het opleidingsniveau lager is, koesteren mensen sterkere gevoelens van trots. Dit verband wordt niet gevonden voor gevoelens van verbondenheid. Opvallend is dus, dat gevoelens van verbondenheid voor alle opleidingsniveaus nagenoeg hetzelfde zijn, terwijl laagopgeleiden gevoelens van nationale trots sterker ervaren dan hoogopgeleiden. Dit is in overeenstemming met de eerder gevonden literatuur. De RMO (1999) stelt namelijk, dat deze gevoelens voor beide groepen betrekking hebben op verschillende aspecten. Laagopgeleiden zouden zich hierbij vooral laten leiden door sportprestaties, terwijl voor hoogopgeleiden deze gevoelens vooral betrekking hebben op de totstandkoming van politieke en sociale waarden. Dit wordt ook gevonden, wanneer gekeken wordt naar de invloed van grote sportevenementen in 2008. Laagopgeleiden blijken trotser te zijn tijdens de start van een groot toernooi, wanneer men verder verwijderd raakt van het toernooi (het zij van tevoren, het zij naderhand) worden zowel laag- als hoogopgeleiden minder trots. Echter dit gevoel neemt voor laagopgeleiden iets sterker af dan voor hoogopgeleiden. De verklaring, dat sport een minder abstract begrip lijkt te zijn dan bijvoorbeeld politieke en sociale waarden, waardoor het voor laagopgeleiden makkelijker is om zich te identificeren met sport, lijkt hier op te gaan.

In dit onderzoek wordt een bevestiging gevonden voor het gegeven, dat etnische minderheden minder gevoelens van nationale trots kennen dan de meerderheid (Smith & Kim, 2006). Een verklaring voor de uitkomst, dat – wanneer mensen qua tijd verder verwijderd zijn van een groot sportief evenement in 2008 – het trotsgevoel van zowel autochtonen als allochtonen afneemt en dat dit gevoel voor westerse en niet-westerse allochtonen sterker afneemt dan voor autochtonen, is wellicht te vinden in het zelf sporten. In de eerste plaats sporten autochtonen meer dan allochtonen, waardoor zij waarschijnlijk ook meer interesse hebben in sport. Daarnaast kunnen gevoelens van dubbele loyaliteit hiervoor een verklaring bieden. Volgens de WRR (2007) is het onvermijdelijk, dat in een immigratiesamenleving inwoners zich met meerdere landen identificeren. Uit het kwalitatieve deel van dit onderzoek lijken deze gevoelens van dubbele loyaliteit ook naar voren te komen. De Nederlands-Turkse jongeren geven aan trots op beide landen te zijn. Wanneer beide landen aan een toernooi meedoen hopen ze, dat beide landen goed presteren, maar ze zijn dan toch meer voor Turkije.

De probleemstelling, die getracht wordt te beantwoorden, luidde:

Wat is de invloed van Nederlands topsportsucces op gevoelens van nationale trots en verbondenheid van Nederlanders in de periode voorjaar 2008 tot en met voorjaar 2010?

Door te kijken naar de hierboven genoemde resultaten, moet worden geconcludeerd, dat topsportprestaties in het algemeen niet leiden tot sterkere gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Wanneer gekeken wordt naar de periode mei 2008 tot en met maart 2010 blijkt, dat gevoelens van trots en verbondenheid stabiel zijn en niet of slechts licht sterker worden rondom sportieve evenementen. Dit komt overeen met resultaten van Smith en Kim (2006), die al aantoonde, dat gevoelens van nationale trots vrij stabiel zijn door de tijd heen. Uit dit onderzoek blijkt dit ook te gelden voor gevoelens van verbondenheid met Nederland. Er lijkt dus geen sprake te zijn van een direct effect van topsportprestaties op gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Het lijkt alsof er een continue ‘wij’gevoel is. Ook is er geen sprake van een korte of lange termijn-effect.

Sport heeft een invloed op gevoelens van trots. Ruim tachtig procent van de Nederlanders geeft aan trots te zijn op Nederlandse sportprestaties. Sport doet dus iets met mensen. Maar uit dit onderzoek blijkt, dat dit niet direct komt door grote sportieve toernooien, zoals het EK voetbal en de Olympische Zomer- en Winterspelen. Zou het zo zijn, dat er een plafond is aan de mate, waarin men trots kan zijn, waardoor sportprestaties – hoe goed deze ook zijn – geen invloed meer kunnen hebben?

Een andere verklaring kan zijn, dat de prestaties niet groot of goed genoeg waren om daadwerkelijk voor een verhoging van gevoelens van nationale trots en verbondenheid te zorgen. Bij het EK voetbal 2008 is Nederland gestrand in de kwartfinales. De Olympische Spelen van 2008 en 2010 waren, ondanks dat er wel gouden medailles werden gewonnen, beiden niet de meest succesvolle Olympische Spelen, die Nederland ooit heeft gekend. Indien Nederland wereldkampioen voetbal zal worden in 2010, kan dit wellicht een groot effect hebben op de mate van trots op sportprestaties en op de gevoelens van trots op en verbondenheid met Nederland. Het is namelijk opvallend, dat wanneer gekeken wordt naar de mate, waarin mensen trots zijn op Nederlandse sportprestaties in de periode voorjaar 2008 tot en met voorjaar 2010, dit een continue gevoel blijkt te zijn. Nederlanders blijken dus niet trotser te worden, wanneer grote sportprestaties worden geleverd, maar de sportprestaties an sich lijken wel tot een continue effect van trots te leiden. Deze sterke gevoelens van trots op

sportprestaties moeten toch ergens vandaan komen? Zou dit kunnen komen, doordat mensen trots zijn op grote sportprestaties uit het verleden? De aanname hierbij is, dat mensen door een historisch evenement, zoals bijvoorbeeld het EK in 1988, jaren trots blijven op een prestatie. In dit licht zou het interessant zijn om naast de mate van trots op sportprestaties van Nederland ook de mensen te vragen een voorbeeld te noemen van een sportprestatie, waarop men het meest trots is. Dit zou meer inzicht kunnen geven in het feit, waarom mensen aangeven zo trots te zijn op sportprestaties.

Een verklaring voor het gegeven, dat grote sportevenementen vrijwel geen invloed hebben op gevoelens van nationale trots en verbondenheid, zou wellicht te maken kunnen hebben met het idee, dat men graag samen iets onderneemt en niet zozeer met sporttoernooien. Kijk bijvoorbeeld naar het WK voetbal in de zomer van 2010. Wanneer Nederland voetbalt kleuren straten oranje, dragen mensen oranje kleding en koopt men oranjetompoezen. Mensen kijken samen thuis of in de kroeg. Mensen lijken een sterke behoefte te hebben om hun identiteit uit te dragen en samen iets te ondernemen. Dit zou echter ook kunnen gebeuren door middel van een ander evenement, omdat het in dit onderzoek niet leidt tot een verhoging van gevoelens van trots en verbondenheid. Deze behoefte om de identiteit uit te dragen is ook te zien op Koninginnedag of tijdens carnaval.

5.2 Discussie

Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen gevoelens van trots en verbondenheid met Nederland en topsportprestaties. In dat opzicht is dit onderzoek vernieuwend. Deze studie is een aanvulling op dit terrein, omdat een gedegen theoretisch raamwerk omtrent de verbinding van sportevenementen en nationale trots en verbondenheid ontbreekt. Een sterk punt aan dit onderzoek is de recente data, waarvan gebruik kon worden gemaakt. De gebruikte data bestaat uit 23 metingen over een periode van drie jaar, dat dit onderzoek erg sterk maakt. Daarnaast is getracht kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden te combineren. Het kwalitatieve deel van dit onderzoek is helaas vrij summier. Er zijn echter wel een aantal bevestigingen gevonden voor de gebruikte literatuur met betrekking tot gevoelens van trots. Hieruit kan worden opgemaakt, dat deze gevonden resultaten ook gelden voor andere mensen. Het zijn echter geen representatieve bevindingen. Het zou dus interessant zijn om dit deel van het onderzoek op een grotere schaal voort te zetten.

Een conclusie uit dit onderzoek is, dat er in het algemeen geen eenduidige invloed is van topsportprestaties op gevoelens van nationale trots en verbondenheid. Een verklaring zou kunnen liggen in gebruikte operationalisatie. Topsportprestaties zijn in dit onderzoek geoperationaliseerd door het trotslevel en verbondenheidslevel ten tijde van sportevenementen en deze levels ten tijde van geen sportevenementen te vergelijken. Wellicht zou een andere operationalisering van topsportprestaties ervoor zorgen, dat bestaande verschillen misschien wel worden blootgelegd. Topsportprestaties zouden bijvoorbeeld relatief kunnen worden gemeten, bijvoorbeeld per Olympische Spelen bekijken hoeveel Nederlandse medailles worden behaald en dit vergelijken met voorgaande Olympische Spelen.

5.2.1 Vervolgonderzoek

Hoewel deze data meer mogelijkheden biedt dan tot dusver sprake van was, zou het een goed idee zijn om op de verschillende tijdstippen dezelfde mensen te bevragen om zodoende een panelstudie te ontwikkelen. Wanneer een panelstudie zou worden opgezet, zou het ook interessant zijn om de mate van trots en verbondenheid te vergelijken tijdens twee verschillende toernooien. Hiermee wordt niet bedoeld het EK voetbal vergelijken met de Olympische Spelen, maar juist het EK voetbal van 2008 met het EK voetbal in 2012. Hierdoor zouden de prestaties makkelijker te vergelijken zijn.

Daarnaast blijkt, dat wanneer mensen meer betrokken zijn bij een sportevenement, door ofwel van plan te zijn om het evenement te gaan bekijken/beluisteren/er over te lezen danwel daadwerkelijk hebben gekeken/geluisterd/er over hebben gelezen, zij trotser zijn op en zich meer verbonden voelen met Nederland. Dit is echter maar voor één meting per evenement getoetst, waardoor de causale relatie onzeker is. Het zou wederom interessant zijn om een panelstudie uit te voeren, waarbij mensen langere tijd een dagboek bijhouden. Hierdoor zou meer inzicht kunnen worden verkregen in de relatie topsportprestaties en gevoelens van trots en verbondenheid en de invloed van de media hierin.

Een ander punt voor vervolgonderzoek is het kwalitatieve deel, dat in dit onderzoek heeft plaatsgevonden, verder door te zetten. Omdat er tijdens dit onderzoek slechts één focusgroep heeft kunnen plaatsvinden, zou het interessant zijn om meer groepsgesprekken te voeren met verschillend samengestelde groepen, zoals Marokkanen, Antilianen, Surinamers en Turken. Maar ook uitgesplitst naar mannen en vrouwen en verschillende leeftijdsgroepen. Hierdoor kan worden getoetst of de gevonden gegevens van de focusgroep representatief zijn.

Naast gevoelens van trots en verbondenheid streeft de overheid door middel van topsportbeleid ook naar verbetering van het internationaal prestige. Voor vervolgonderzoek is het interessant om te onderzoeken of betere Nederlandse topsportprestaties ook leiden tot meer internationaal prestige.

Ondanks het feit, dat het percentage mensen, dat aangeeft trots op Nederlandse topsportprestaties te zijn, erg hoog is, lijkt het zo te zijn, dat sport weinig invloed heeft op de mate van nationale trots en verbondenheid met Nederland. Wanneer naar andere landen wordt gekeken, scoort Nederland relatief laag op gevoelens van nationale trots en verbondenheid (zie bijlage 1). Echter sommige landen presteren veel minder goed op sportgebied dan Nederland. Dit zou een aanwijzing kunnen zijn, dat nationale trots en verbondenheid niet of maar voor een klein deel worden veroorzaakt door sportprestaties. Het zou interessant zijn om dit onderzoek internationaal empirisch te toetsen.

5.3 Beleidsaanbevelingen

In hoofdstuk één werd gesteld, dat nationaliteit niet alleen in het maatschappelijk debat aan terrein heeft gewonnen, maar dat de Nederlandse nationaliteit ook steeds meer en bovendien nadrukkelijker wordt genoemd in beleid, ook in sportbeleid (WRR, 2007). De laatste onderzoeksvraag koppelt terug naar beleid: *welke beleidsaanbevelingen kunnen worden gedaan aan de hand van dit onderzoek?* De Nederlandse overheid stelt zichzelf ten doel bij de beste tien sportlanden ter wereld te behoren. Dit zou geen doel op zich zijn, maar juist een middel om onder andere een versterking van sociale binding en trots te bewerkstelligen (van Bottenburg, 2009). Ongeveer tachtig procent van de Nederlanders zegt, dat internationale topsportprestaties een reden zijn om trots op Nederland te zijn. Terwijl andere aspecten voor hen minder reden zijn om trots te zijn op Nederland, zoals democratische waarden, kunst & literatuur en economische prestaties. Sport zorgt dus wel voor een continue gevoel van trots en verbondenheid.

Uit de analyses blijkt echter, dat Nederlands topsportsucces vrijwel geen directe invloed heeft op gevoelens van trots en verbondenheid. Maar aan de andere kant heeft het ook niet gezorgd voor een vermindering van deze gevoelens. Meer dan de helft van de niet-westerse allochtonen voelt zich verbonden met Nederland. Wellicht dat de benadering van de overheid nog meer tijd nodig heeft om daadwerkelijk succesvol te zijn.

Daarnaast zou de overheid zich meer kunnen richten op etniciteit en specifiek op de gevoelens van trots en verbondenheid van niet-westerse allochtonen. De Nederlands-Turkse jongeren uit dit onderzoek geven aan, dat taal een belangrijk punt is in het meer gelijkwaardig voelen met autochtonen. Door de taal goed te spreken hopen ze niet meer als allochtoon gezien te worden maar juist als Nederlander en daardoor dezelfde kansen te krijgen. Bovendien wordt de kloof tussen thuis (waar de ouders geen Nederlands (willen) spreken) en school/werk (waar zij zich Nederlands voelen) dan wellicht kleiner. Taallesen lijken dus erg belangrijk te zijn voor aansluiting met de autochtone bevolking en de ontwikkeling van gevoelens van verbondenheid met Nederland.

Uit dit onderzoek blijkt, dat niet-westerse allochtonen logischerwijs minder gevoelens van trots en verbondenheid koesteren dan autochtone Nederlanders. Een verklaring, die naar voren komt uit de literatuur en uit de focusgroep, is dat Nederlands-Turkse jongeren een dubbele loyaliteit kennen. Dit betekent, dat ze aangeven zowel trots op Turkije als op Nederland te zijn. Daarnaast voelen ze zich het ene moment meer Nederlander, terwijl ze zich het andere moment juist Turks voelen. Een beleidsaanbeveling op dit punt, welke betrekking heeft op sport, zou zijn om deze jongeren meer te betrekken bij sporten, die ze meestal niet goed kennen van huis uit. Een voorbeeld hiervan kan schaatsen zijn. Zoals Rein en Shields (2007) al schreven: Nederland heeft langebaanschaatsen ‘gemerkt’. Het is iets, dat als typisch Nederlands gezien wordt. Autochtone ouders gaan met hun kinderen schaatsen, wanneer het gevroren heeft. Niet-westerse allochtonen zullen dit waarschijnlijk niet zo snel doen. In de focusgroep is gevraagd naar welke sporten de jongeren kijken, of ze zelf aan sport doen en of ze trots zijn op sporters. Hieruit bleek, dat ze voornamelijk erg geïnteresseerd zijn in voetbal. Ze zijn allemaal fan van een Turkse voetbalclub, maar weten ook waar Nederlandse topspelers spelen. Wanneer er gevraagd wordt naar de Olympische Winterspelen in 2010 weten deze jongeren wel, dat Nederland meedeed en goed is in schaatsen, maar de meesten weten niet hoe de schaatsers heten. De overheid zou allochtone jongeren moeten stimuleren eerder met bijvoorbeeld schaatsen in aanraking te komen. Niet vanwege het idee, dat ze moeten assimileren, maar alleen om ze op deze manier wellicht meer affiniteit met deze sport te laten ontwikkelen.

Als laatste zou de overheid een onderzoek moeten starten naar het effect van Nederlandse topsportprestaties en het gevolg hiervan op het internationaal prestige. De overheid stelt in

haar beleid, dat Nederlands topsportsucces zou leiden tot een verhoging van internationaal prestige. Dit is echter nog niet duidelijk empirisch getoetst.

6. Literatuurlijst

- Billings, A. & Eastman, S. (2002). Selective representation of gender, ethnicity, and nationality in American television coverage of the 2000 summer Olympics. *International review for the sociology of sport*, Vol. 37: 3-4, (pp. 350-371). doi: 10.1177/101269020203700302
- Bottenburg, M. van. (2009). *Op jacht naar goud: Het topsportklimaat in Nederland, 1998-2008*. Nieuwegein, Nederland: Arko Sports Media.
- Breedveld, K. & Tiessen-Raaphorst, A. (2006). Rapportage sport 2006. Sociaal en cultureel planbureau, Den Haag.
- Coakley, J. (2003). *Sports in society: issues and controversies*. Boston: McGraw-Hill.
- Elling, A. (2002). "Ze zijn er (niet) voor gebouwd": in- en uitsluiting in de sport naar sekse en etniciteit. Nieuwegein : Arko Sports Media.
- Elling, A., Knoppers, A. & de Knop, P. (2001). The Social Integrative Meaning of Sport: A Critical and Comparative Analysis of Policy and Practice in the Netherlands. *Sociology of Sport Journal*, Vol. 18 (pp. 414-434).
- Elling, A. & Luijt, R. (2009). Different Shades of Orange? Media Representations of Dutch Women Medallists. In P. Markula (ed.) *Olympic Women and the Media: International Perspectives* (pp. 132-149) Houndmills: Macmillan.
- Evans, M. & Kelley, J. (2002). National pride in the developed world: survey data from 24 nations. *International Journal of Public Opinion Research*. Vol. 14: 3 (pp. 303-338).
- Foer, S de. (2002). Sport en nationale identiteit: het Oranjegevoel, stimulans en obstakel voor de Nederlandse sport. In P. de Knop, B. Vanreusel & J. Scheerder (Eds.), *Sportsociologie: het spel en de spelers*. (pp. 261-267).
- Frey, J. & Eitzen, S. 1991. Sport and Society, *Annual Review of Sociology* 17: pp. 503-522.
- GESIS. (z.d.). ZA3910 *International Social Survey Programme 2003: National Identity II*. Geraadpleegd op 12 april 2010, <http://zacat.gesis.org/webview/index.jsp>
- Hargreaves, J. (1994). *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women's sport*. London: Routledge
- Hilvoorde, I., Elling, A & Stokvis, R. (2010). How to influence national pride?: The olympic medal index as a unifying narrative. *International Review for the Sociology of Sport*. Vol. 45, 1, (pp. 87-102). doi: 10.1177/1012690209356989

- Hjerm, M. (1998). National identities, national pride and xenophobia: a comparison of four western countries. *Scandinavian Sociological Association*. Vol 41, 4 (pp. 335-347). doi: 10.1080/00016999850080005
- Houlihan, B. (1997). Sport, national identity and public policy. *Nations and Nationalism* Vol. 3, 1, (pp. 113-137).
- Hoyng & Knop, P de. (2002). De sociale functies en betekenissen van sport. In P. de Knop, B. Vanreusel & J. Scheerder (Eds.), *Sportsociologie: het spel en de spelers*. (pp. 79-96).
- Jehoel-Gijsbers, G. & Vrooman, C. (2008). Sociale uitsluiting in Nederland en Europa. In P. Schnabel, R. Bijl, J. de Hart (Eds.), *Betrekkelijke betrokkenheid: studies in sociale cohesie. Sociaal en Cultureel Rapport 2008* (pp. 237-262). Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Knop, P. de. (2002). Conceptverduidelijking en begrippenrapport. In P. de Knop, B. Vanreusel & J. Scheerder (Eds.), *Sportsociologie: het spel en de spelers*. (pp. 13-30).
- Knoppers, A. & Elling, A. (1999). Gender, etniciteit en de sportmedia: productieprocessen en publieksinterpretaties. Tilburg: Katholieke Universiteit Brabant.
- Lee, J. & Maguire, J. (2009). Global festivals through a national prism: The Global–National Nexus in South Korean Media Coverage of the 2004 Athens Olympic Games. *International review for the sociology of sport*, Vol. 44: 1 (pp. 5-24). doi: 10.1177/1012690208101483
- Lines, G. (2001). Villains, fools or heroes? Sports stars as role models for young people. *Leisure Studies*, 20: 4, (pp. 285-303). doi: 10.1080/02614360110094661
- Marivoet, S. (2006). UEFA Euro 2004TM Portugal: The social construction of a sports mega-event and spectacle. *Sociological Review*, Vol 54: 2 (pp. 125-143).
- Máxima: ‘Nederlandse identiteit nog niet ontdekt’. (2007, September 25). *NRC Handelsblad*. Ontleend aan <http://www.nrc.nl>.
- Miles, R. (1989). *Racism*. London: Routledge, p.121.
- Pinkus, L. (2005). *Sources of National Pride: A Cross National Study of Sport*. The Ohio State University
- Public opinion analysis. (z.d.). *Recent standard Eurobarometer*. Geraadpleegd op 12 april 2010, http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm

- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (1999). *Nationale identiteit in Nederland: Internationalisering en nationale identiteit*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Rein, I. & Shields, B. (2007). Place branding sports: Strategies for differentiating emerging, transitional, negatively viewed and newly industrialised nations. *Place Branding and Public Diplomacy*. Vol. 3 (pp. 73-85). doi: 10.1057/palgrave.pb.6000049
- Rowe, D. (2003). Sport and the Repudiation of the Global. *International Review of Sociology of Sport*. Vol. 38 (pp. 281-294).
- Schnabel, P. & de Hart, J. (2008). Sociale cohesie: het thema van dit Sociaal en Cultureel Rapport. In P. Schnabel, R. Bijl, J. de Hart (Eds.), *Betrekkelijke betrokkenheid: studies in sociale cohesie. Sociaal en Cultureel Rapport 2008* (pp. 11-32). Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Schyns, P. & Dekker, P. (2008). Sociale cohesie in de publieke opinie. In P. Schnabel, R. Bijl, J. de Hart (Eds.), *Betrekkelijke betrokkenheid: studies in sociale cohesie. Sociaal en Cultureel Rapport 2008* (pp. 33-60). Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Smith, T. & Kim, S. (2006). National pride in comparative perspective. 1995/'96 and 2003/'04. *International Journal of Public Opinion Research*, Vol. 18: 1, (pp. 127-136). doi:10.1093/ijpor/edk007
- Stichting KijkOnderzoek. (z.d.). Geraadpleegd op 17 maart 2010, <http://www.kijkonderzoek>
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of inter-group behavior. In S. Worchel and L. W. Austin (eds.), *Psychology of Intergroup Relations*. Chigago: Nelson-Hall.
- Tiessen-Raaphorst, A. & Breedveld, K. (2007). *Sport in the Netherlands: a short introduction*. Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Tolleneer, J. (2006). Gender en sport in historisch perspectief. In Demoor, M., Vandenbussche, L. & Vandermassen, G. (Eds.), *Verslagen van het Centrum voor genderstudies*. UGent, nr. 15.
- UK Sport. (2009). UK Sporting Preferences: October 2008. Ontleend aan: <http://www.uksport.gov.uk/publications/sporting-preferences-post-beijing>
- Ultee, W., Arts, W. & Flap H. (2003). *Sociologie. Vragen, uitspraken, bevindingen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

- Verkuyten, M. (1999). *Etnische identiteit: Theoretische en empirische benaderingen*. Amsterdam: Het Spinhuis Amsterdam.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2007). *Identificatie met Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Bijlage 1: internationale trots en verbondenheid percentages

Tabel 1.1: Hoe trots bent u erop {nationaliteit} te zijn? Antwoordcategorieën: erg trots, een beetje trots, niet erg trots, helemaal niet trots. Eerste twee en laatste twee categorieën zijn samengevoegd.

Land	% erg trots + een beetje trots	% niet erg trots + helemaal niet trots	Totaal
Venezuela	98,8	1,2	100
Ierland	98,3	1,7	100
VS	97,7	2,3	100
Nieuw Zeeland	97,1	2,9	100
Canada	96,9	3,1	100
Slovenië	96,3	3,7	100
Filippijnen	96,2	3,8	100
Uruguay	96,0	4,0	100
Australië	95,9	4,1	100
Chili	95,8	4,2	100
Portugal	94,5	5,5	100
Hongarije	94,0	6,0	100
Zuid-Afrika	94,0	6,0	100
Oostenrijk	92,5	7,5	100
Polen	91,5	8,5	100
Finland	90,8	9,1	100
Japan	90,7	9,3	100
Denemarken	89,1	10,9	100
Frankrijk	88,9	11,1	100
Noorwegen	88,3	11,7	100
Groot-Brittannië	87,1	12,9	100
Slowakije	86,2	13,8	100
Israel (Joden)	85,8	14,2	100
Rusland	85,4	14,6	100
Zweden	84,5	15,5	100
Zwitserland	83,8	16,2	100
Taiwan	82,9	17,1	100
Tsjechië	80,7	19,3	100
Nederland	78,4	21,6	100
Letland	75,6	24,4	100
Zuid-Korea	75,1	24,9	100
Bulgarije	69,9	30,1	100
Israel (Arabieren)	66,4	33,6	100
Duitsland (west)	65,4	34,6	100
Duitsland (oost)	64,9	35,1	100
Spanje	45,2	54,8	100

Tabel 1.2: In welke mate voelt u zich verbonden met {land}? Antwoordcategorieën: erg hecht, hecht, niet erg hecht, helemaal niet hecht. Eerste twee en laatste twee categorieën zijn samengevoegd.

Land	% erg hecht + + hecht	% niet erg hecht + helemaal niet hecht	Totaal
Hongarije	97,1	2,9	100
Nieuw Zeeland	95,2	4,8	100
Slovenië	94,5	5,5	100
Israel (Joden)	94,4	5,6	100
Bulgarije	94,0	6,0	100
Ierland	93,1	6,9	100
Portugal	92,9	7,1	100
Oostenrijk	92,8	7,2	100
Australië	92,7	7,3	100
Polen	92,6	7,4	100
Zwitserland	92,2	7,8	100
Denemarken	92,0	8,0	100
Finland	92,0	8,0	100
Spanje	91,9	8,1	100
Japan	91,8	8,2	100
Chili	91,8	8,2	100
Frankrijk	90,5	9,5	100
Tsjechië	90,1	9,9	100
Slowakije	89,7	10,3	100
Uruguay	89,6	10,4	100
VS	89,5	10,5	100
Noorwegen	89,4	10,6	100
Zuid-Afrika	87,7	12,3	100
Venezuela	86,9	13,1	100
Canada	86,7	13,3	100
Zweden	86,5	13,5	100
Filippijnen	84,7	15,3	100
Zuid-Korea	84,3	15,7	100
Duitsland (west)	83,5	16,5	100
Taiwan	82,0	18,0	100
Duitsland (oost)	80,0	20,0	100
Nederland	79,7	20,3	100
Letland	79,3	20,7	100
Groot-Brittannië	79,0	21,0	100
Israel (Arabieren)	69,1	30,9	100
Rusland	67,1	32,9	100

Bron: GESIS (<http://www.gesis.org>)

Bijlage 2: kijkcijfers februari 2009 en 2010

Tabel 1.3: Kijkcijfer top 25 van de maand februari 2010 (bevolking 6+)

Positie	Datum	Dag	Titel	Zender	KDH	Absoluut
1	23-2-2010	Dinsdag	Schaatsen os 10km heren	Ned1	34.1	5.171.000
2	23-2-2010	Dinsdag	Schaatsen os nabeschouwing	Ned1	33.5	5.068.000
3	13-2-2010	Zaterdag	Schaatsen os 5km heren	Ned1	31.1	4.714.000
4	26-2-2010	Vrijdag	Schaatsen os teamachtervolgning heren halve finale	Ned1	26.1	3.959.000
5	26-2-2010	Vrijdag	Snowboarden os reuzenslalom dames finale	Ned1	25.9	3.921.000
6	26-2-2010	Vrijdag	Schaatsen os teamachtervolgning dames kf	Ned1	25.0	3.791.000
7	14-2-2010	Zondag	Schaatsen os 3km dames	Ned1	24.5	3.711.000
8	23-2-2010	Dinsdag	Schaatsen os	Ned1	23.3	3.532.000
9	26-2-2010	Vrijdag	Schaatsen os teamachtervolgning heren kf	Ned1	21.3	3.219.000
10	28-2-2010	Zondag	Studio sport eredivisie	Ned1	19.3	2.918.000
11	18-2-2010	Donderdag	Schaatsen os 1000m dames	Ned1	18.8	2.849.000
12	7-2-2010	Zondag	Journal 20 uur	Ned1	18.6	2.814.000
13	27-2-2010	Zaterdag	Schaatsen teamachtervolgning dames halve finale	Ned1	16.3	2.476.000
14	8-2-2010	Maandag	Spoorloos	Ned1	16.3	2.466.000
15	7-2-2010	Zondag	Reünie	Ned1	15.9	2.410.000
16	16-2-2010	Dinsdag	Schaatsen os 500m dames	Ned1	15.4	2.331.000
17	27-2-2010	Zaterdag	Schaatsen os teamachtervolgning h voorbeschouwing	Ned1	15.2	2.304.000
18	14-2-2010	Zondag	Schaatsen os voorbeschouwing	Ned1	14.4	2.179.000
19	27-2-2010	Zaterdag	Snowboarden os reuzenslalom dames samenvatting	Ned1	14.4	2.174.000
20	8-2-2010	Maandag	Radar	Ned1	13.9	2.109.000
21	24-2-2010	Woensdag	Schaatsen os 5km dames	Ned1	13.8	2.087.000
22	27-2-2010	Zaterdag	Schaatsen teamachtervolgning h huldiging	Ned1	13.6	2.063.000
23	7-2-2010	Zondag	Songfestival nationaal	Ned1	13.6	2.053.000
24	27-2-2010	Zaterdag	Schaatsen os teamachtervolgning dames voorbeschouwing	Ned1	13.5	2.042.000
25	13-2-2010	Zaterdag	Skispringen os 90m f	Ned1	13.1	1.984.000

Bron: Stichting KijkOnderzoek (<http://www.kijkonderzoek.nl>)

Tabel 1.4: Kijkcijfer top 25 van de maand februari 2009 (bevolking 6+)

Positie	Datum	Dag	Titel	Zender	KDH	Absoluut
1	8-2-2009	Zondag	Bananasplit	Ned1	21.4	3.221.000
2	8-2-2009	Zondag	Studio sport eredivisie	Ned1	20.1	3.032.000
3	8-2-2009	Zondag	Journaal 20 uur	Ned1	19.4	2.920.000
4	2-2-2009	Maandag	Spoorloos	Ned1	17.6	2.650.000
5	8-2-2009	Zondag	Schaatsen WK allround 10km heren	Ned1	17.3	2.607.000
6	27-2-2009	Vrijdag	Dik voormekaar show	Ned1	17.0	2.552.000
7	8-2-2009	Zondag	Schaatsen WK allround	Ned1	16.8	2.529.000
8	2-2-2009	Maandag	Radar	Ned1	15.6	2.342.000
9	8-2-2009	Zondag	Schaatsen WK allround 1500m heren	Ned1	15.1	2.277.000
10	28-2-2009	Zaterdag	Mooi weer de Leeuw	Ned1	14.5	2.189.000
11	8-2-2009	Zondag	Schaatsen WK allround 5km dames	Ned1	14.5	2.185.000
12	8-2-2009	Zondag	Schaatsen WK allround nabeschouwing	Ned1	14.1	2.122.000
13	15-2-2009	Zondag	Mooi weer de Leeuw the day after	Ned1	14.0	2.103.000
14	26-2-2009	Donderdag	Voetbal UefaCup Ajax-Florentina	Ned3	13.4	2.015.000
15	6-2-2009	Vrijdag	Vrije schaep met de vijf pooten	Ned1	13.1	1.972.000
16	25-2-2009	Woensdag	Eenvandaag	Ned1	12.9	1.944.000
17	25-2-2009	Woensdag	Journaal 18 uur	Ned1	12.6	1.900.000
18	1-2-2009	Zondag	Songfestival nationaal uitslag	Ned1	12.3	1.851.000
19	1-2-2009	Zondag	Songfestival nationaal	Ned1	12.2	1.843.000
20	7-2-2009	Zaterdag	Kassa	Ned1	12.1	1.826.000
21	11-2-2009	Woensdag	Voetbal vriendschappelijk Tunesie-Nederland	SBS6	12.1	1.818.000
22	3-2-2009	Dinsdag	Opgelicht	Ned1	12.0	1.806.000
23	25-2-2009	Woensdag	Voetbal ChampionsLeague Real Madrid-Liverpool	Ned3	11.4	1.709.000
24	7-2-2009	Zaterdag	Schaatsen WK allround 5km heren	Ned1	11.2	1.690.000
25	6-2-2009	Vrijdag	Vermist	Ned1	11.1	1.674.000

Bron: Stichting KijkOnderzoek (<http://www.kijkonderzoek.nl>)

Bijlage 3: vragenlijst

Basisvragen

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

	Sterk mee eens	Mee eens	Niet eens, niet oneens	Mee oneens	Sterk mee oneens	Weet niet
Ik ben trots op Nederland als geheel						
Ik wil liever een Nederlander zijn dan bij enig ander volk in de wereld horen						
Er spelen vandaag de dag dingen in NL die maken dat ik mij schaam voor NL						
Het zou een betere wereld zijn wanneer mensen uit andere landen meer zoals de Nederlanders zouden zijn.						
Het maakt mij niets uit of Nederlandse sporters internationaal goed presteren						
Ik voel me sterk met Nederland verbonden						
Ik vind actief sporten leuk						
Het is belangrijk dat de overheid investeert in sport						

Hoe trots bent u op Nederland in ieder van de volgende zaken?

	Zeer trots	Trots	Niet zo trots	Helemaal niet trots	Weet niet
De manier waarop democratie werkt					
De Nederlandse economische prestaties					
Het systeem van sociale zekerheid					
De wetenschappelijke en technologische prestaties					
De prestaties in de sport					
De prestaties in kunst en literatuur					
De eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in de samenleving					

Ik heb deze week (afgelopen 7 dagen) actief aan sport gedaan.

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Hoe prettig of onprettig hebt u zich de afgelopen week (afgelopen 7 dagen) gevoeld?

Zeer prettig Prettig Niet zo prettig Helemaal niet prettig Weet niet

Evenementgerelateerde vragen

De volgende vragen gaan over de manier waarop u betrokken bent bij de volgende sportevenementen

vraagstelling uitsluitend voor 0-meting

0-meting Olympische winterspelen → 5 februari

	Ik ga kijken op TV naar meerdere wedstrijden	Ik ga kijken op TV naar een klein aantal wedstrijden	Ik ga kijken op TV naar samenvattingen / interviews	Ik ga lezen over wedstrijden, deelnemers of trainers	Ik ga met anderen over de wedstrijden praten	Geen van deze
Olympische Winterspelen in Vancouver 2010						

* dezelfde vraagstelling bij andere sportevenementen, zoals Olympische Spelen 2008, EK Voetbal, Wimbledon

Op wat voor manier bent u in de afgelopen twee weken betrokken geweest bij onderstaande evenementen? (meer antwoorden mogelijk)

Vraagstelling uitsluitend voor evaluatiemeting

Evaluatiemeting Olympische winterspelen → 12 maart

	Gekeken op TV naar meerdere wedstrijden	Gekeken op TV naar een klein aantal wedstrijden	Gekeken op TV naar samenvattingen / interviews	Gelezen over wedstrijden, deelnemers of trainers	Met anderen over de wedstrijden gesproken	Geen van deze
Olympische Winterspelen in Vancouver 2010*						

* dezelfde vraagstelling bij andere sportevenementen, zoals Olympische Spelen 2008, EK Voetbal, Wimbledon

In hoeverre bent u trots op de prestaties van Nederlandse sporters op onderstaande evenementen?

Vraagstelling uitsluitend voor evaluatiemeting

Evaluatiemeting Olympische winterspelen → 12 maart

	Zeer trots	Trots	Niet zo trots	Helemaal niet trots	Weet niet
Olympische Winterspelen in Vancouver 2010					

* dezelfde vraagstelling bij andere sportevenementen, zoals Olympische Spelen 2008, EK Voetbal, Wimbledon

Bijlage 4: steekproef en respons

Tabel 1.5: bruto- en netto steekproef en het responspercentage per meting

Meting	Datum veldwerk (start)	Type meting	Bruto steekproef	Netto steekproef	Respons
0-meting	16-5-2008	Standaardmeting + algemene betrokkenheidsvraag	450 Totaal NL 18+ en 450 allochtonen	n=349 Totaal NL 18+ en n=342 allochtonen	78% en 76%
1-meting	30-5-2008	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=345 Totaal NL 18+	77%
2-meting	13-6-2008	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=363 Totaal NL 18+	81%
3-meting	27-6-2008	Standaardmeting + evaluatiemeting EK voetbal	450 Totaal NL 18+ en 225 allochtonen	n=325 Totaal NL 18+ en n=160 allochtonen	72% en 71%
4-meting	4-7-2008	Standaardmeting + evaluatiemeting Wimbledon	450 Totaal NL 18+ en 225 allochtonen	n=346 Totaal NL 18+ en n=168 allochtonen	77% en 75%
5-meting	11-7-2008	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=353 Totaal NL 18+	78%
6-meting	25-7-2008	Standaardmeting + evaluatiemeting Tour de France	450 Totaal NL 18+ en 225 allochtonen	n=313 Totaal NL 18+ en n=157 allochtonen	70% en 70%
7-meting	1-8-2008	Standaardmeting	500 Totaal NL 18+	n=348 Totaal NL 18+	70%
8-meting	15-8-2008	Standaardmeting	500 Totaal NL 18+	n=365 Totaal NL 18+	73%
9-meting	25-8-2008	Standaardmeting + evaluatiemeting Olympische Spelen	450 Totaal NL 18+ en 225 allochtonen	n=330 Totaal NL 18+ en n=165 allochtonen	73% en 73%
10-meting	12-9-2008	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=351 Totaal NL 18+	78%
11-meting	26-9-2008	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=358 Totaal NL 18+	80%
12-meting	6-2-2009	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=353 Totaal NL 18+	78%
13-meting	27-2-2009	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=367 Totaal NL 18+	82%
14-meting	14-5-2009	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+ en 225 allochtonen	n=361 Totaal NL 18+ en n=173 allochtonen	80% en 77%
15-meting	19-6-2009	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=344 Totaal NL 18+	76%
16-meting	17-7-2009	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=330 Totaal NL 18+	73%
17-meting	14-8-2009	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=337 Totaal NL 18+	75%
18-meting	18-9-2009	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=354 Totaal NL 18+	79%
19-meting	5-2-2010	Standaardmeting + algemene betrokkenheidsvraag	450 Totaal NL 18+ en 225 allochtonen	n=333 Totaal NL 18+ en n=167 allochtonen	74% en 74%
20-meting	12-2-2010	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	n=369 Totaal NL 18+	82%
21-meting	1-3-2010	Standaardmeting + evaluatiemeting Olympische Spelen	450 Totaal NL 18+ en 225 allochtonen	n=373 Totaal NL 18+ en n=180 allochtonen	83% en 80%
22-meting	12-3-2010	Standaardmeting	450 Totaal NL 18+	N=372 Totaal NL 18+	83%

Bijlage 5: correlatietabel

Tabel 1.6: correlatietabel. Correlatie weergegeven met het aantal respondenten tussen haakjes

	(1) Trots	(2) Verbondenheid	(3) Betr. vooraf EK08	(4) Betr. vooraf OS08	(5) Betr. vooraf OS10	(6) Betr. na EK08	(7) Betr. na OS08	(8) Betr. na OS10
(1) Trots	1 (9382)							
(2) Verbondenheid	0.538** (9371)	1 (9431)						
(3) Betrokkenheid vooraf EK08	0.066 (650)	0.175** (654)	1 (657)					
(4) Betrokkenheid vooraf OS08	0.057 (650)	0.160** (654)	0.756** (657)	1 (657)				
(5) Betrokkenheid vooraf OS10	0.099* (496)	0.180** (497)	(0)	(0)	1 (500)			
(6) Betrokkenheid na EK08	-0.008 (478)	0.050 (485)	(0)	(0)	(0)	1 (485)		
(7) Betrokkenheid na OS08	0.158** (495)	0.236** (494)	(0)	(0)	(0)	(0)	1 (495)	
(8) Betrokkenheid na OS10	0.094* (546)	0.145** (552)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	1 (552)
(9) Actief sporten	-0.005 (9382)	0.021* (9431)	0.191** (657)	0.287** (657)	0.070 (500)	0.112* (485)	0.097* (495)	0.146** (552)
(10) Passieve Sportinteresse	0.133** (9382)	0.115** (9431)	0.425** (657)	0.368** (657)	0.218** (500)	0.247** (485)	0.335** (495)	0.240** (552)
(11) Tijd evenementen 2008 (lineair)	0.037** (9382)	0.046** (9431)	-0.056 (657)	-0.070 (657)	-0.034 (500)	0.009 (485)	0.006 (495)	0.003 (552)
(12) Tijd evenementen 2010 (lineair)	-0.037** (9382)	-0.043** (9431)	-0.056 (657)	-0.070 (657)	0.034 (500)	-0.009 (485)	-0.006 (495)	0.003 (552)
(13) Tijd evenementen 2008 (gekwadr.)	0.036** (9382)	0.045** (9431)	-0.056 (657)	-0.075 (657)	-0.034 (500)	0.008 (485)	0.006 (495)	0.003 (552)
(14) Tijd evenementen 2010 (gekwadr.)	-0.035** (9382)	-0.040** (9431)	-0.056 (657)	-0.070 (657)	0.022 (500)	-0.009 (485)	-0.006 (495)	0.007 (552)
(15) Sekse (1=man)	0.004 (9382)	0.013 (9431)	0.038 (657)	-0.003 (657)	0.030 (500)	0.088 (485)	0.013 (495)	0.015 (552)
(16) Opleidingsniveau (1=hoog)	-0.115** (9382)	-0.033** (9431)	0.079* (657)	0.156** (657)	0.018 (500)	0.104* (485)	0.144** (495)	0.038 (552)
(17) Autochtoon	0.116** (9376)	0.099** (9425)	0.066 (657)	0.090* (657)	0.085 (500)	-0.038 (485)	0.050 (495)	0.076 (552)
(18) Westerse allochtoon	-0.053** (9376)	-0.050** (9425)	-0.033 (657)	-0.028 (657)	-0.029 (500)	0.049 (485)	-0.027 (495)	-0.017 (552)
(19) Niet-westerse allochtoon	-0.103** (9376)	-0.084** (9425)	-0.056 (657)	-0.093* (657)	-0.085 (500)	0.002 (485)	-0.040 (495)	-0.086* (552)
(20) Leeftijd	0.100** (9376)	0.189** (9431)	-0.088* (657)	-0.017 (657)	0.055 (500)	-0.164** (485)	0.057 (495)	-0.038 (552)
(21) Drie grote steden	-0.006 (9382)	0.002 (9431)	0.010 (657)	0.034 (657)	-0.003 (500)	-0.070 (485)	-0.056 (495)	-0.008 (552)
(22) Rest van het westen	-0.008 (9382)	0.012 (9431)	0.012 (657)	-0.005 (657)	0.049 (500)	0.012 (485)	-0.003 (495)	0.010 (552)
(23) Noord	-0.007 (9382)	-0.016 (9431)	-0.021 (657)	-0.030 (657)	-0.010 (500)	0.005 (485)	0.003 (495)	-0.031 (552)
(24) Oost	-0.0014 (9382)	0.011 (9431)	-0.041 (657)	-0.020 (657)	0.009 (500)	-0.024 (495)	0.021 (495)	0.064 (552)
(25) Zuid	0.030** (9382)	-0.012 (9431)	0.032 (657)	0.018 (657)	-0.051 (500)	0.060 (485)	0.024 (495)	-0.042 (552)
** P<0.001								
* P<0.05								

Vervolg correlatietabel

	(9) Actief sporten	(10) Pas. Sportinteresse	(11) Tijd even. 2008 (lineair)	(12) Tijd even. 2010 (lineair)	(13) Tijd even. 2008 (gekwadr.)	(14) Tijd even. 2010 (gekwadr.)	(15) Sekse (1=man)	(16) Opleidingsn. (1=hoog)
(1) Trots	1 (9451)							
(2) Verbondenheid		1 (9451)						
(3) Betrokkenheid vooraf EK08			1 (9451)					
(4) Betrokkenheid vooraf OS08				1 (9451)				
(5) Betrokkenheid vooraf OS10					1 (9451)			
(6) Betrokkenheid na EK08						1 (9451)		
(7) Betrokkenheid na OS08							1 (9451)	
(8) Betrokkenheid na OS10								1 (9451)
(9) Actief sporten	1 (9451)							
(10) Passieve Sportinteresse	0.121** (9451)	1 (9451)						
(11) Tijd evenementen 2008 (lineair)	0.004 (9451)	0.006 (9451)	1 (9451)					
(12) Tijd evenementen 2010 (lineair)	-0.002 (9451)	-0.006 (9451)	-0.990** (9451)	1 (9451)				
(13) Tijd evenementen 2008 (gekwadr.)	0.007 (9451)	0.011 (9451)	0.969** (9451)	-0.943** (9451)	1 (9451)			
(14) Tijd evenementen 2010 (gekwadr.)	0.003 (9451)	-0.002 (9451)	-0.942** (9451)	0.974** (9451)	-0.847** (9451)	1 (9451)		
(15) Sekse (1=man)	-0.011 (9451)	-0.001 (9451)	-0.025* (9451)	0.024* (9451)	-0.026* (9451)	0.021* (9451)	1 (9451)	
(16) Opleidingsniveau (1=hoog)	0.104** (9451)	-0.014 (9451)	0.001 (9451)	0.000 (9451)	0.002 (9451)	0.001 (9451)	0.014 (9451)	1 (9451)
(17) Autochtoon	0.017 (9445)	0.044* (9445)	0.017 (9445)	-0.014 (9445)	0.020 (9445)	-0.012 (9445)	0.024* (9445)	-0.088* (9445)
(18) Westerse allochtoon	-0.006 (9445)	-0.028** (9445)	-0.007 (9445)	0.006 (9445)	-0.008 (9445)	0.005 (9445)	-0.027** (9445)	0.034** (9445)
(19) Niet-westerse allochtoon	-0.017 (9445)	-0.031** (9445)	-0.016 (9445)	0.013 (9445)	-0.019 (9445)	0.011 (9445)	-0.005 (9445)	0.085** (9445)
(20) Leeftijd	-0.060** (9451)	0.086** (9451)	0.006 (9451)	-0.007 (9451)	0.007 (9451)	-0.006 (9451)	0.006 (9451)	-0.052** (9451)
(21) Drie grote steden	-0.004 (9451)	0.027** (9451)	0.009 (9451)	-0.006 (9451)	0.009 (9451)	-0.004 (9451)	0.000 (9451)	0.045** (9451)
(22) Rest van het westen	-0.002 (9451)	-0.020 (9451)	0.026* (9451)	-0.027** (9451)	0.027** (9451)	-0.026* (9451)	0.005 (9451)	0.035** (9451)
(23) Noord	-0.010 (9451)	0.008 (9451)	-0.007 (9451)	0.007 (9451)	-0.005 (9451)	0.008 (9451)	-0.005 (9451)	-0.024* (9451)
(24) Oost	0.004 (9451)	-0.003 (9451)	0.000 (9451)	0.002 (9451)	0.004 (9451)	0.005 (9451)	0.001 (9451)	0.015 (9451)
(25) Zuid	0.009 (9451)	-0.004 (9451)	-0.028** (9451)	0.026* (9451)	-0.034** (9451)	0.018 (9451)	-0.003 (9451)	-0.039** (9451)
** P<0,001								
* P<0,05								

Vervolg correlatietabel

	(17) Autochtoon	(18) Westerse allochtoon	(19) Niet-westerse allochtoon	(20) Leeftijd	(21) Drie grote steden	(22) Rest van het westen	(23) Noord	(24) Oost	(25) Zuid
(1) Trots									
(2) Verbondenheid									
(3) Betrokkenheid vooraf EK08									
(4) Betrokkenheid vooraf OS08									
(5) Betrokkenheid vooraf OS10									
(6) Betrokkenheid na EK08									
(7) Betrokkenheid na OS08									
(8) Betrokkenheid na OS10									
(9) Actief sporten									
(10) Passieve Sportinteresse									
(11) Tijd evenementen 2008 (lineair)									
(12) Tijd evenementen 2010 (lineair)									
(13) Tijd evenementen 2008 (gekwadr.)									
(14) Tijd evenementen 2010 (gekwadr.)									
(15) Sekse (1=man)									
(16) Opleidingsniveau (1=hoog)									
(17) Autochtoon	1 (9445)								
(18) Westerse allochtoon	-0.682** (9445)	1 (9445)							
(19) Niet-westerse allochtoon	-0.658** (9445)	-0.101** (9445)	1 (9445)						
(20) Leeftijd	-0.012 (9445)	-0.072** (9445)	-0.059** (9445)	1 (9451)					
(21) Drie grote steden	-0.116** (9445)	0.017 (9445)	0.141** (9445)	0.026* (9451)	1 (9451)				
(22) Rest van het westen	-0.015 (9445)	0.015 (9445)	0.005 (9445)	0.022* (9451)	-0.243** (9451)	1 (9451)			
(23) Noord	0.089** (9445)	-0.050** (9445)	-0.069** (9445)	-0.036** (9451)	-0.141** (9451)	-0.230** (9451)	1 (9451)		
(24) Oost	0.008 (9445)	0.001 (9445)	-0.011 (9445)	-0.021* (9451)	-0.195** (9451)	-0.317** (9451)	-0.185** (9451)	1 (9451)	
(25) Zuid	0.032** (9445)	0.007 (9445)	-0.051** (9445)	0.004 (9451)	-0.232** (9451)	-0.378** (9451)	-0.220** (9451)	-0.304** (9451)	1 (9451)
** P<0.001									
* P<0.05									